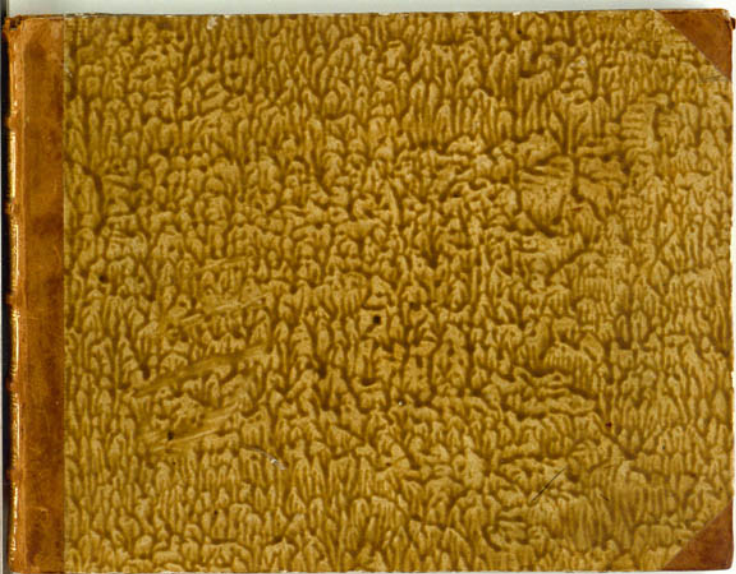

17-81, 40

DA BOX

Den første Prove
for Begyndere
udi

INSTRUMENTAL-Kunsten,

Eller

en kort og tydelig U n d e r r e t n i n g

om de første Noder at lære,

Til Lættelse ved Informationen paa adskillige

Musicalske Instrumenter,

J ser paa

Claveer, Violin, Alt-Violen, Bas-Violoncel, Citar og en Deel blæsende Instrumenter.

Samlet og udgivet

ved

LORENTS NICOLAJ BERG,

Kongl. Bestalter Instrumentist i Christianсанд og dens Handels-District.

Christiansand, 1782. Trykt hos A. Swane paa Forlæggerens Bekostning.

201

201

201

201

INSTRUMENTAL-RECORDS

201

en fort et indubitablement

ou le plus tôt possible

201

Musical Instrument

201

Classen, Volsch, etc. etc. etc.

201

FORENTE NICOLA BERG

Grand Maître d'Instrument et Compositeur

Enregistré, le 201 par M. G. G. G.

Høj- Belbaarne

Hr. Friderich Georg Adeler,

Herre til Siemsøe Kloster, Ridder af Dannebrog,

Deres Kongelige Majestets højbestaltet Kammerherre, Stiftsbefalings-
mand over Christiansands Stift, og Amtmand over Nedenæs Amt.

Høj-gunstige Herre!

Jeg giver mig den Frihed, at dedicere dette lidet Musicalske Compendium til Deres Højvelbaarenhed. Det skeer med en desto større Frihed, da Deres Højvelbaarenhed har tilkiendegivet Sit Velbehag om Musiqvens og andre smukke Videnskabers Opelskning; Det skal allene være mig nok, om det maatte finde min Naadige Herres, Deres Højvelbaarenheds Bifald.

Jeg henlever i dybeste Submission

Høj-gunstige Herres,
Deres Højvelbaarenheds

Christianfand,
den 1ste Maji 1782.

underdanigste Diener,
L. N. B E R G.

Fortale.

Der er kun nogle faa trykte Skrifter om Musiquen i det Danske Sprog, som deels handler om General-Bassen, og de Musicalste Elementer, eller om et og andet Instrument især, hvilke, i hvor vel og tydelig de ere udførte, saa oversiiger de dog en Begynderes Begreb. Jeg har for længe siden, i Kiøbenhavn og andre Stæder, hos Boghandlerne, søgt at bekomme et simpelt og tydeligt Musicalst A. B. C., til Lættelse, naar man informerer udi Musiquen, for at give sine Skolærer, da man derved kan spare den Umage, at foreskrive dem Noder, Tabeller og Regler af Begyndelsen, indtil de kommer saa vidt, at andre, bedre og udforligere Skrifter i denne Videnskab kan være dem til videre Fremgang og Oplysning. Men for alting maa jeg betiende, det jeg ikke har skrevet disse Efterretninger for lærde Mestre og Virtuoser; thi i hvor simpelt og tydeligt jeg end har syntes at skrive det for Begyndere paa et og andet Musicalst Instrument efter Noder, vil det endda falde uforstaaeligt nok, uden mundtlig Information tillige. Det er kun Den første Prøve, og som en Lære-Klud for Begyndere. I alle Videnskaber er der jo altid en Begyndelse, som ikke er Enden lig: Man maa nødvendig lære A. b. c. før man lærer at skrive, og skrive før man lærer at læse: Hvem maa ikke lære at staae, krybe, gaar, springe og løbe før de kan begiive sig paa lange Beje, eller at gjøre Luftspring o. s. v. Tingene eller Kunstene bestaaer kun i at lære den, og at kunde gjøre den efter, siden kommer det ikke an paa en Haand fuld Noder.

Jeg ønsker, at maatte have truffet det Djemeed, hvortil jeg har sigtet! Er der nogen før, som er mig ubekendt, der har givet begribeligere og bedre Oplysninger for Anfængere, i kortere Begreb, kan jeg dog ikke med mit ringere Arbejde forderve det som kan være bedre; Om de Lærde, som forstaaer Skrive-Kunsten og de Musicalke Grundsager bedre, ville paatage sig, at give et tydeligere A. b. c. om de første Begyndelse-Noder, skal det være mig en Fornøjelse? de vil dog ikke fortryde, om de giennemløber min Prøve, hvorved de des bedre kan agte sit Arbejde for hvad Fejler jeg uvidende maatte have begaaet. Da Noderne ikke kunde anskaffes trykte, har jeg været nødsaget til at indskrænke Node-Scalen, Tabeller og Exempler, som ofte paa andre Raader, ved Noder, meget lettere kunde have været oplyst. Jeg har derfor maattet udfinde saadanne begribelige Tabeller og Exempler, som tillige kunde være passelig til Trykken; Noderne har jeg derfor siden indskrevet i hver Bog, hvilket har gjort mig Arbejdet meere kroget end jeg af Begyndelsen havde forestillet mig. Hvad her nu i denne Første Prøve indeholdes, kan behageligst læses af Tittel- og Register-Bladet. Dadleren behager at lade mig see noget af hans Arbejde, som ikke kan dadles, og Skumleren kan man ikke binde Munden paa, som man siger. Lad Skionnere og veltænkende Musiquens Elskere siage sin Meening herom. Hvad Fejler, som udi Skrivemaaden maatte være begaaet, beder jeg at undskyldes mig, som gaadstke ukundig om Orthographien, der ingen Hielp har haft, uden hvad Bogtrykker SVANE har fundet indsee af rette.

Jeg haaber dog, at endeel Anfængere og Liebhabere af Musiquen skal finde sig for-
højet, baade ved Bogens Indhold og Priisen Endelig, efter manges Anmodning,
finder jeg selv Fornøjelse ved, at være nogle, om ikke alle, til Velbehag.

Om Information.

At lære paa et eller andet Instrument, holdes for den bequemmeste Alder i det gode Aar at giøre Begyndelsen; ikke at de Eldre skulde jo og kunde lære, men efterdi man da har den naturligste Munterhed, og det letteste Begreb til at vænne Hænderne til Mechaniske Greb og flygelske Øvelser.

§. 2.

Violin lægger mange af sit eget Behov sig efter at spille, som kaldes, at spille vildt; thi alt hvad de lære, maa de have ved Hørelsen af andre, og, som man da fløjer for Juglen, saa lærer han Melodien, ej at nævne Concerter, og saadanne Musica-lier, som ere lange og udvigede i utallige Tone-Forandringer, hvilket umueligt kan læres eller begribes af det allerbedste Behov, uden efter Noder.

§. 3.

Det er altsaa nødvendig, at lægge sig efter at lære Noderne, og hvad dertil hører, da man ved et Aars grundig Øvelse kan lære mere, end i mange Aar, af Fusterre, vildt, hvilket ikkuns er for Bønder og ringe Folk, der ingen Anledning eller Lejlighed har at lade sig informere i Noderne.

§. 4. Til

§. 4.

Til en Lærtings Egenfaber behøves: at de besidder et godt Behør, god Forstand, mange Hænder, Lyft, og et lærvilligt Herte at ville fatte den Musicalste Lærdom. Informatorer kan ikke giøre andet, end at han viser dem Maaden at gaae til Verks paa; Næsten kommer an paa tilstræffelig egen Øvelse.

§. 5.

Til sin Læremester, antager de sig een, som forstaaer Musigven, der tydelig underviser udi Nodernes Egenfaber og Ambitus. De, som spiller bedst, er ikke alletider de bedste Læremestere, mangen Virtuoser have de slætteste Lærtinger, da mangen middelmaadig Spiller, som haverhaft Gaver til at undervise, har oplært den berømmeligste Virtuos. Fruentimmers Underviisning paa Claveer, strækker sig ej almindelig videre, end til endeel Haand-Stykker, som meest læres udenad, og naar de igien vil lære fra sig, har de ingen Indsigt udi Musigven og Nodernes Ambitus, Tonernes Forandringer, Tact - Bæsenet o. s. v. At spille færdig paa et Instrument, erlanges ved stærk Øvelse, og det kan enhver, som har Naturens Gaver, komme efter; men at forstaae Musigvens Grunde, at kunde giøre Næde for enhver Ting, og det saa tydelig, at en Lærting kan begribe det, dette er et Studium, som en Musicus har nok at arbejde med i mange Aar, og som nødvendig fordres til Informationen. De, som spiller saaledes vildt, eller uden at vide hvad de giør, er som Papegoyen der vil lære Stærren at tale. En redelig Informator seer heller at have faae og lærnemme Discipler, end mange uskikkede; Han underviser ej allene med Flid for sin Fordeel, men den Fornøjelse, at bringe sin Lærting alt videre og videre til mueligste Færdighed, er ham en Belønning.

§. 6. Men

§. 6.

Men derimod bør en redelig og flittig Informator at betales homet for sin Møje; Mange ville nok lære paa et og andet Instrument, isald de kunde lære det for en ringe Ting, eller af en Zuster for intet; Somme tænker, paa 3 à 4 Maaneder, at kunde giøre store Spring paa Claveer, eller et ander Instrument, at, naar de har lært nogle Haandsnitte, tænker de for Eftertiden i mange Aar at fornøje sig og andre der med; de betænker ikke, at hvert Aar fremkommer der nye Stykker og Musicalier; og man bliver selv, saavel som andre, kied af det Gamle; Da det menneskelige Liv altid i alle Ting elsker Forandringer, har de da holdt op, at lade sig underviise, da den første Kunde var oplost, og ej lært Noderne, i det mindste saavidt, at de selv kan leede sig et og andet Stykke til, uden Information, saa forgaaer snart den Fornøjelse af det de har lært, hvilket behages at tage til Erindring, især paa Claveer, saa bør en Discipel i de første Maaneder ej lade sig høre for een og anden, og derved giøre det bedre end de kan, hvorover Dnene kommer fra Noderne, Zingre-Applicaturen og Tactens Tid i Uorden, der snart bliver en Bane, som Informatoren siden neppe kan udrydde.

§. 7.

En Læremester bør ej heller sætte sine Lærlinger for lange og svære Lexioner fore; thi en eeneste Tact kan ofte være nok til Øvelse i Timen; men der ere og mange Discipler, som, saa snart de har lært noget af et Stykke, strax vil de have sat paa et andet, og saa videre, indtil de ikke kan spille et Stykke; thi deres Huskommelse bliver saa forvirret af den Mængde halvlærte Stykker, at de glemmer baade Noderne og det eenes for det andet, saa det alt omfider bliver noget vildt Zusterie.

B

den

den af Stykker, men af Stykker, som er Lærdom udi, derfor bør en Skolar at lade sin Mæster raade; naar de da kommer saa vidt, at de have lært de meest forekommende Saker og Forandringer, da kan først alle Slags vel componerede og ovedsatte Stykker og Musicalke Pieler tiene til deres Fornøjelse og Øvelse.

Om Claveret.

§. 1.
Naar man vil lære paa saadanne Tasse-Instrumenter, er et Claveer det bedste; thi Ficar-Instrumenter ere for brudsomme at holde i Stand. Hvad her i saa Fald siges om Claveeret, er ogsaa at bemærke om Orgeler, Clavi-Cymbler, Spenetter, Symphonier, Pandolong, Fortopiano og alle saadanne Instrumenter, hvorpaa Spillemaaden er næsten eet som paa Claveer, allene at man slaar snildere med Fingrene paa Ficar-Instrumenter; derimod paa Pi-be-Instrumenter bliver Fingrene liggende fra en Tone til den anden, hvilket gjør nogen Forskiæl, og fordrer en Venski, saaledes at kunde applicere sine Fingre.

§. 2.

Naar man da vil gjøre Begyndelsen paa Claveeret, holder man Hænderne ligge over Gribbrættet; Fingrene maa være bøjet, deres Spidser med Albuene og Haandballen gjøre en horizontal Linie; Dette beroer paa Legemets behørigte Højde, og til den Ende udvælger man sig een hertil beqvem Stol.

§. 3. Man

§. 3.

Man sætter sig lige for den 3die Oktav, at man med begge Hænder kan række og naae de yderste Toner, at man ikke hvert Øjeblik maa forandre Pladsen paa Stolen, eller at springe med Legemet til Siderne.

§. 4.

Dog maa man dreje Bryttet lidet til den højre Side; Man holder Knæerne ikke for tæt sammen, men Godderne sætter man sammen, dog den højre lidet udester.

§. 5.

Med Fingrene skal Tonerne angribes, saaledes, at man ikke bøjer heele Haanden til Siderne, men at man bøjer og bruger Fingrene lært og smidig, hvorforvorne Personer kunde bøje, strække og vrie sine Fingre noget, før de sætte sig til Claveeret, som hjælper meget, at de smidigere kunde bruge dem.

§. 6.

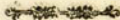
Personer, som vil erholde en temmelig Færdighed i Musiquen, maa holde sig fra alt tungt Haandarbejde. Gruentimmernes Hænder ere af denne Aarsag altid smidigere og bedre.

§. 7.

Hænderne bør holdes begge i lige Højde over Griben Brættet, og maa man ikke, som meldt er, trykke Tonerne ud med stive og ubevægelige Fingre; i saa Fald lægger man et Stykke Blø, eller andet, paa den fællende Haand, indtil den kan spille uden at vakle, og føre Bløet med sig, uden at falde af Haanden.

§. 8.

Man løfter Fingrene hurtig op, saa snart Nodens Værdi eller Tid er til Ende; er der at pausere, holder man den pauserende Haand parat. Man agter sig for voldsomme Bevægelser og Luftspræng med Hænderne; Det er smukke, naar man holder

Fingrene saa nær til Tangenten, som muelig er; men herved forstaaes ej heller, at man maa lægge Hænderne paa Gribe-Brættet, som seer ilde og efterladet ud. Accordet og dobbelte Toner bør at staaes saaledes, at de alle som een Tone paa eengang lader sig høre, og det med lige stærk Klang, hvilket og kommer an paa Øvelse og Agtsomhed.

§. 9.

Skulle nogen i Ansigtet uformet gøre sig uvidende nogle Miner og Gebærder, saa er intet bedre Middel, end at de sætter et Spejl for sig paa Claveret, og selv seer at rette saadant: som og nogle have for Bane, at staae Tacten med Hovedet: andre at vrikke med Korpusen, eller vøve med Albuerne: andre sidder og tripper med Fodderne: saadant maa de se at rette, naar Zejlen bliver dem sagt, eller de selv merker det: den ordentlige Tact, med den højre Fod, er tilladelig at staae, dog Piano.

§. 10.

I de første Underviisnings-Timer, er det aldeles ikke raadelig, Børn, i deres Informators Graværelse, at anholde til deres Lektions Øverstudering: Børn er alt for flygtige til, at de skulde gøre sig den Møje, at holde deres Hænder i den dem foresagte Lag og Form: De kunde ved Igentagelse af Uorden forderve, hvad Mesteren siden kunde have Møje for at faae afvendt dem med: men med ældre, og vorne Personer, kan man bruge en anden Maade, da de selv har Forstand og Estertanke, at holde sig Lærersens Ord og Lectioner efterrettelig, og altsaa er det godt, at de over sig strax, og i Lærersens Graværelse stræber at lære deres forevigtige Læctie.

§. 11.

Man venner sig gesvindt og hastig, at kunde finde Tasterne, paa det, at, naar man vil spille efter Noderne, man da ikke er forbunden til, alle Øjeblik at holde Ømne paa Claveret, og paa nye at spille om igjen.

§. 12. Den

§. 12.

Den første Maaned burde ej anvendes til Stykker at lære; Discipelen bør lære vel Noderne i Bass og Discant, og derefter gjøre Dvgang og Medgang i alle Octaverne med begge Hænder, samt at venne sig til en Trille, og at kunde strække Fingrene til Accorderne o. s. v.; ja der er saa mange fornødne Ting, som hører til Noderne at lære, før et Stykke, i hvor simpel det er, kan begyndes.

§. 13.

Nogle Mestre plejer strax fra Begyndelsen at plage deres Discipler med tunge Lectioner og Paalæg; de foregiver, at naar de have det Tunge i sin Magt, det Lætte kunde de da lære uden Noje. Denne Meening er vildfarende. Her af flyder, at en Discipel kan med al sin Begreb og Tænke-Kraft øve sig i en heel Maaned paa et Par Stykker, og enda intet forstaaelig kan spille eller fatte deraf; Dette gjør Skolæren (om de endog har det bedste og munterste Gemt og Gehør) forskrækket og liedsommeligt, hvorover mange begir i Begyndelsen Claveret. Man bør lidt efter lidt lære sine Discipler, som om Information §. 7. er viist, saa at de med Lyst og Fornøjelse kommer alt videre og videre til det Tungere, i det man altid formeerer deres Lærbegierlighed.

§. 14.

Hvordan man skal applicere Fingrene paa Tasterne, er ikke mueligt at bestemme. Der er og Skrifter udgivet derom. Man seer, at hver Autor og hver Læremester har sin forskiellig Applicatur. Enhver Fornuftig kan viide at sætte og bruge sine Fingre paa den bekvemmeste Maade til de forekommende Sager. Dette er kuns især at erindre for Begyndere paa Claver: Alt de vanner sig til at bringe alle Fingrene paa begge Hænderne, efterdi der kan forekomme saadanne Tilfælde, hvor der heller og mægeligere behøves een end een anden Finger, og, om man havde fleert Fingre, kunde man sige dem nok at bestille allesammen.

§. 15.

Til Triller bruger man meestendeels i højre Haand den 2den og 3die Finger, men det er tilføjede nødvendigt, at man øver de tre Mellem-Fingre til at slaae Triller, og det i begge Hænder, at man kan være færdig øvet til, at fuldføre en Trille, hvortil alle Fider behøves 3de Fingre, ligesom den kan i Noderne bekvemmest ligge for Fingrene.

§. 16.

Forslag, Triller, Mordanter, Bevæggelser, Accenter o. s. v., tiener som Zitrer og Kryddelser paa de blotte Toner, hvilket en Discipel maa beslitte sig paa, jo meere og meere at frembringe ordentlig, ziirlig, næt og maneerlig paa behørige Stæder.

§. 17.

Accorderne i hver Tone maa flittig øves, som udi §. 12. er for omtalt; man kan bruge dem som en Slags Præludium i Begyndelsen: de tiener til at strække Fingrene, og bringer Gehøret i den Tone, man strax derpaa vil spille udi, naar man forud anmelder den Tones Accord.

§. 18.

Den Maade at føre og omværse Fingrene paa, hjælper meget til Spillingens rette Maneer; Fornemmelig maa man alle Fider udvælge de Fingres Omverlinger, frem for andre, som foraarsager den mindste Bevægelse i Haanden.

§. 19.

Man seer bestandig paa de følgende Noder, dermed man ligesom forud bringer Fingrene i deres behørige Ordning; Denne Regel fortæner besynderlig at i Aftages.

§. 20.

At bruge een og den samme Finger tvende Gange efter hverandre, besynderlig i hurtige Lob, er utilladelig; Hvad videre der henhører til Fingre-Applicaturen, gjør
en

en Discipel best udi, at de saavel her udi, som i at vælge Stykker, til Øvelse, som tilforn om Informationen §. 7. er erindret, lader sin Mester og Lærere raade.

§. 21.

Endnu om Claveer-Musiquen vil man og behageligt have dets Liebhabere og Anfængere erindret, at den Rængde Synge-Arier, som man lader en Skolar spille paa Claveer, og som de gierne selv vil have, tiener ikke til nogen synderlig Jærdighed; de maa have Forandringer, især af vel componerede Claveer-Sager, for at lære alle Slags Tagelser, Tæfter og Toner o. s. v. Claveeret maa og være godt, med 4re fulde Octaver i det ringeste, og holdes vel reent stemmet, at ikke Discipelens Øher ved ustemte Toner maatte blive fordervet.

De første Noder til Claveret.

Discant.

C D E F G A H c d e f g a h c d e f g a h c d e f g a h c

Bafs.

Den 1ste Octav. Den 2den Octav. Den 3de Octav. Den 4de Octav.

§. 22. Til

§. 22.

Til Claveret og saadanne Tasse- eller Tangent-Instrumenter, haves altid tvende 5 Liniede Systema, som kan ansees som et 10 Linied Systema; det Øverste er til Discanten, som den Højre spiller, som har den saa kaldede C. Clavis paa Systema: Det Underste er til Bassen, som den venstre Haand spiller, hvilket har F. Clavis Figuren, som ellers kaldes Bals-Nøgelen, hvorom Violinen §. 4. giver bedre Forklaring. Til at skille og kiende hver Octav fra hverandre, har man skrevet Bals-Octaven med store Bogstaver; de andre tre Octaver kiendes paa de over c staaende 1, 2 og 3 Strager, hvilket behageligst maa erindres. Naar her skrives om de efterfølgende Instrumenters Ambitus, saa kan man af disse Claveer-Noder eftersee, hvad Octav de begynder og ender udi.

§. 23.

Udi hver Octav er altid 7 Toner, som er de brede Taster paa Claveer- Gribebrættet; Imellem disse 7 ligger 5 smale ophøjede Taster, som kaldes Cis, Dis, Fis, Gis, og b., hvilke udgjør tilsammen 12 Toner i hver Octav, og disse 12 Toner findes paa alle Musicalke Instrumenter, hvis Ambitus er fuldkommen i deres Octaver. Naar de 7 første Toner er lært, læres de andre 5 desto lettere, formedelsk de sidste kommer af de første; Exempel: c bliver forteignet med et Krøds, saa skal den Tone c være en halv Tone højere, og kaldes cis, det bliver altsaa den nærmeste halve Tone; ligesaa bliver d dis, f fis, g gis, naar de med dette Tegn bliver ophøjede; derimod gjør det Fortegn b en halv Tone lavere, saa at h bliver b, c dis, a gis, og saa videre.

§. 24.

Naar en Discipel kommer saa vidt, at Krøds b og Quadratus-Forandringer bør læres, behager de paa Registeret at finde, hvor der i Korthed om disse Fortegn er afhandlet,

handlet, ligesom om andre Musiquens Nødvendigheder at lære, tilligemed Noderne, findes paa sine behørigte Steder omtalt, til Hielp ved Informationen.

§. 25.

Det bliver nu kun for det første en Begynders Lektie, at de lærer vel Noderne i Bass og Discant; De læres ved at observere hvad Linie eller Rum de staaer paa, eller at lægge Hukommelse til, hvor mange Linier der er over og under hver Node, og om de staaer med Stræger paa Hals eller Hovedet, som man kalder det, overstrøgne, at de af andre Claveer-Noder, som ikke har Bogstaver ved sig, kan sige hvad hver Node heeder, i hvad Oktav den og den Node staaer, og endelig, hvor hver Node skal anslaaes med Fingeren paa Taster eller Gribe.Brættet; Derefter øver de en Haand efter den anden i Discant og Bass, og begynder fra C med den yderste Finger, og gaaer de 7 Toner op og need fra C til c i hver Oktav. Fingre-Duvertlingen maa herved bruges, see §. 18., om de skal kunde komme op og need i hver Oktav. Herom erindres og, hvad udi §. 20. blev sagt, som og den gandske Indhold om Informationen, især paa Claveret, behøges at eftersees, om de derudi kan finde noget, som kan være en Begynder til Underretning og Erindring.

§. 26.

Jeg recommenderer mig til enhver grundig Informators Bevaagenhed med dette korte og simple Bærf, som er kun en Begyndelse, om de behøger at benytte sig heraf til deres Skolarer, da kunde de lade reent Vapiir indhæftet til de Instrumenter, som de underviser paa, hvorpaa de, efter Behag, kunde opsætte, hvad de selv, enten efter bedre Indsigt, min Forsømmelse, eller til videre Oplysninger og Fremgang med deres Disciple, maatte finde fornøden. Her kan vel læres til et og andet Musicalst Instrument de første Noder, og de tilhørende nødvendige Signaturer og Inddeeling; men dette bliver her, saavel som mange Stæder i Bogen, erindret, at u-

den Information tillige, kan Instrumental-Kunsten, efter Noder, ikke læres ved Bøgers Læsning alene, og i Særdeleshed Claveret, som er et Fundament Instrument.

Søde til Claveret.

Liflig tonede Claveer!
Intet mig fornojer meer,
End dit søde Strenges Spil,
Du er, hvad jeg ønske vil,
Muntre Svag, Alvorlighed,
I min stille Eensomhed:

Er jeg glad, saa horer jeg
Af dig, muntre Strenges Leeg.
Nager Gorrig dette Bryst,
Horer jeg din Klage-Rest.
Synger jeg en hellig Sang,
A Hvor opliver mig din Klang!

Kor de falske Lysters Svig
Skal mit Bryst ej aabne sig.
Reen, som dine Strengets Lyd,
Bære al min Lust og Fryd.
Uden søde Harmonie
Gaaer ej nogen Dag forbi.

Om

Nota: Paa Registeret angives et astraft Claveer-Gribe = Brat, hvoraf de, uden et Claveer for sig, kan lære at kiende Tasterne i hver Octav.

Om Violinen.

§. 1.

Dette Musicalste Instrument er vel bekendt, baade af Høje og Lave. Violinen har nu i vores Tider mange store berømmelige Virtuoser; Man hører fra adskillige Riger, Stæder og Landskaber Mester over Mester; den fattes ikke heller paa Tilhængere af Kunstere og Birsedlere. Violinen maa være først og sidst med i alle Musicalste Selskaber, og ellers hvor Musiqve til Dands bliver opført. Dens behagelige Lyd har lokket mere Sved ud med Fornøjelse, end mange Apoteqver-Sager med Misfornøjelse; Der af kommer det almindelige Ordsprog, at man giver heller til Muscanten en Ducat med Glæde, end 4 Skill. til Doctor og Apoteqvet med Sorgen.

§. 2.

Hvad som ellers i Forvejen om Information og en Discipels Forhold er erindret, kan man spare her at iagttage, ved at recommendere Læseren dette, som og hvad om Claveret er skrevet til Underretning.

§. 3.

Violinen stæmmes i Qvint-Toner, som den eene Stræng skal holde imod den anden, hvorved man tager Cammer-Tonen af en Floute, Hoboe, Clarinett o. s. v., eller af hvad Lyd de har ved Haanden, som man forud maa vide hvad Tone Lyden indeholder. Saaledes har jeg et Laas i mit Violin-Federal, hvorudi er en Staal Fiær, der giver en sin Klang fra sig, naar jeg lukker den op. Denne Klang har jeg prøvet hvad Tone udi Cammer-Tonen den indeholdte, og derefter har jeg stemmet min Violin i Cammer-Tonen, uden Tonen af noget andet Instrument, hvilket ellers er gandske

ſte uſikkert at treffe, og Muſici, ſom ikke har merket denne lille Fiaers Lyd, har ikke kunde begribe, hvorledes jeg ſaa nær kunde treffe at ſtemme i bemeldte Tone. Den groveſte Stræng, ſom er Baſſen paa Violinen, ſtammes i g, ſom er g i 2den Octav paa Claveret, Tertsen i d, Qvarten i a, Qvinten i e.

§. 4.

Man bruger den ſaa kaldede Lydſt-Clavis, ſom betynder en Nøgel. Denne ſtaaer forſt paa Systema, og kiendes af ſin Figur, den kaldes g Clavis; formedelt at bemerke, hvor den ſtaaer paa en Linie med Diet, bliver den Node, ſom kommer paa ſamme Linie, kaldet g, hvorefter de følgende Noder kaldes i ſin Orden: A. H. C. D. E. F. G. i hver Octav; ligesaa har det ſig med de andre to Clavis-Figurer, ſom er C. og F. Violinens Ambitus gaaer fra den grove G til a, ſom ligger i den fineſte Applicatur paa Qvinten.

§. 5.

Hvorledes Violinen bliver holdt, naar man vil ſpille paa den, behøves kunſ ſidet at erindres; thi det kan daglig ſees af enhver Violin-Spiller, ſom holder ſin Maade beqvemmeſt: Nogle holder den under Hagen, andre paa Hagen, andre ned paa Brøſtet. Buen holdes med højre Haands Tommel, og de 3de Mellemſingre maa ligge paa Træet, ikke krumme, men lige, at det kan ſee maneerlig ud; nogle griber den, ſom en Brød-Kniv, og ſkraber paa de arme Strengene med en ſtiv Arm ſaaledes med Buen, at Violinen, om den kunſ er ſaa maadelig, nodes den dog til at ſtrige og grynte, ſom i Slagtertiden i Inſland, hvorover man ofte kan høre kloge Fortællinger; hvorledes en ſom ſpiller vilſdt, eller Birsedler (hvis Parti har de ſlechteſtes Stemmer) har taget Meledunten (*) fra 4 eller 5 Muſicantere, derfor dandſer endeel helſt efter Juſte-

re;

(*) Melodien kalder gemeene Folk ſaaledes.

re, thi de mangler paa Hørelsen, som kaldes Gehør; men angaaende om Buens Holdelse, som noer havde bringet mig en Proces paa Halsen af Juskere og deres Tilhængere, er det en bekendt Requie blant Musici, at maa bruge Albue-Ledet og ikke Skulder-Ledet, og naar der foreskalder hastige Noder, bruger man kunns Haand-Ledet, men til langstrængende Noder fører man begge Ledene saaledes i en jirlig Bevægelse, at Buestroget bliver jevnt og stadigt, saa at Armen hænger ligesom løs, hvilket er den rette, sætte og nætte Maade at føre sin Arm og Buen paa; hvem som nu af Begyndelsen ikke vil holde sig denne Regel efterrettelig, men bruger Skulder-Ledet, og ikke Albue-Ledet, vil omfider fortryde sin Bane, naar de ikke kan komme fort med 16deele, 32deele, 64deele &c.

§. 6.

Med Fingrene griber man Tonerne saaledes at de lyder reent og ikke falsk paa Violinen, men just dette dependerer af et godt Gehør; man griber Tonerne med Fingerenderne paa Strængerne, saaledes at Lederne paa Fingrene staar frumme og ikke legger dem ubøvelig paa Strængene, ikke heller lader det vel at løfte Fingrene for høit i Bejret fra Strænge-Brættet, hvilket falder meget umageligt, helst i en Trille, hastige Noder og dobbelte Greb. Noget holder for godt og raadeligt at en Violin-Begynder burde først lære noget paa et vel stemt Claveer, for at venne sit Gehør til Tonerne's Intervaller; men man seer dog de fleste lære paa et og andet Instrument, som og paa Violin, og bliver store Mæstere uden at have lært noget paa Claveer eller andet Instrument forud; Gehøret gjør det fornemste, og hvem som ikke har det medføddet Gehør, vil kunns gøre en liden og u-behagelig Fremgang udi Musiquen. De maatte heller fordrive Tiden med at silere eller vinde Garn.

De første Noder til Violin.

g d a c.	g a h $\bar{c}$ d.	d e f g a.	a h $\bar{c}$ d e.	e f g a h
1 2 3 4				
De leste Strænges Navne.				
0 1 2 3 4	0 1 2 3 4	0 1 2 3 4	0 1 2 3 4	
1ste Bassen.	2det Tertian.	3die Qvarten.	4de Qvinten.	

§. 7.

Naar først og fornemmelig en Violin-Begynder vel har lært disse simple Noder, hvad de kaldes og hvor de gribes (See §. 25. om Claveer-Noder at lære) saa venner de sine Fingre til at gribe dem, og Buen til at stryge paa den Stræng, Tonen skal høres af, hvorved de erindre §. 5. og 6.; Dernæst gjør de Dvgang og Nedgang, som er at gribe og stryge tillige fra den grove G., en Node efter den anden, fra en Stræng paa den anden, indtil den fine h, som er fjerde Finger paa Qvinten, og ligesaa need tilbage igjen til den grove G. Imidlertid maa der og læres noget om Nodernes Tid, og derefter kan de begynde et meget simpelt Stykke af C. Dur. denne Tone er den naturlige, og bør være den første paa de fleste Instrumenter, hvorudi læres nogle smaae Stykker,

Nota. Tommelfingeren regnes ikke. o bemærk den leste Stræng; de andre 1, 2, 3 og 4de Finger. Lillefingeren bør bruges i tiide med paa hver Stræng, som siden vil blive fordeelsagtig.

ker, siden begyndes deraf nogle Kryds-Toner, som G. Dur, D. Dur, A. Dur, og iblandt A. Moll og E. Moll; dernæst, efter at de har lært nogle Stykker i hver af disse Kryds-Toner, spiller de nogle Stykker igien af C. Dur, og saa begyndes der af B Tonerne, som er F., B., Dis-Dur, og nogle af D., G. og C. Moll &c. Hvorledes Kryds b. og Quadratum opbøjer, fornødre og afløser hverandre, findes paa Registreret anvist, som og andet Musiqven tilhørende, at lære. See §. 24. om Claveret.

§. 8.

Applicaturen paa Violin kan man ligesaaletid give visse Reguler for, som om Claveret §. 14 er skrevet. Den fordrer en stærk Øvelse og et godt Gehør; Man holder Applicaturen for en af de vanskeligste Øvelser paa Violin. Iblandt de mange forskellige Lag og Forfløttelser, som kaldes Applicaturer, med Haanden, holder hver Mæster sin for den bedste. Naar man ved stærk Øvelse i alle Lagene (som man kalder Haandens Forfløtning, een Tone højere op efter den anden) kan komme til den Færdighed, at man i hver Lag kan gribe de forekommende Sager, saa er man aldrig forlegen. Et Lag bemærker, naar Haanden lægger sig op paa et bestemt Sted, for der at kunde gribe de høje Toner, som man ellers usikkert maatte springe efter, og efter den højeste Tone

kalder Applicaturen; Exempel: 1ste er c den højeste Node i et forekommende Sæt, saa lægger man Haanden en Tone op, og det kaldes halv, eller c Applicatur. 2den

er d den højeste Node i den Tact eller Sæt, saa lægger og støtter man Haanden op 2de Toner, saa at første Finger griber der, hvor den 3die Finger almindelig har sit Sted, og dette Lag kaldes den gamle, eller heele, eller og d Applicatur; og saaledes kan man gjøre Lag til E. F. G. A., og om man behager, til Violin-Stolen, hvilket følgende Tabel forestiller.

g	d	a	c.	De løse Strænger:
gis	dis	b	f	1ste Finger, 1ste Lag.
a	e	h	fis	
b	f	c	g	2den Finger, 2det Lag, eller halv Applicatur.
h	fis	cis	gis	
c	g	d	a	3die Finger, 3die Lag, eller heel Applicatur.
cis	gis	dis	b	
d	a	e	h	4de Finger, 4de Lag.
dis	b	f	c	
e	h	fis	cis	Dobbelt Applicatur eller 6te Lag.
f	c	g	d	
fis	cis	gis	dis	Høj Applicatur eller 7de Lag.
g	d	a	e	
gis	dis	b	f	Vil man gaae højere end til a, gjør man 8, 9 ic. Lag.
a	e	h	fis	
b	f	c	g	
h	fis	cis	gis	
c	g	d	a	
			≡	
1ste	2den	3die	4de	Stræng paa Violinen.

Denne Figur skal forestille de 4re Strænge paa Violinen, hvorledes de 12 Toner bliver grebne i hver Octav, haade i det 1ste almindelige Lag, som og udi Applicatur-Lagene med Haandens Forflettelse, kan heraf paa hver Stræng behageligst eftersees; Man kalder Applicatur-Lagene saaledes, neml: Halv, heel, dobbelt høje eller sidste Applicatur ic. Om nogen behager at kalde dem anderledes, eller at giere andre Lag med Haanden, gjør ikke til Sagen, naar man kunns derved kan blive færdig i at gribe de forekomende Applicatur-Noder uden lang Betænkning.

§. 9. Naar

§. 9.

Naar de da kan bruge Fingrene nogensunde vel i Applicaturerne, og ellers har gjort sig ferm bekendt i Noderne, og det som horer til Violinens Øvelse, kan de begynde at spille og øve sig paa en læt Violin-Stemme, for at see om de med Tiden kunde bringe det saa vidt, at være med udi et Violin-Parti i en Concert, og saadan et Selskabs Lidsfordriv, hvor de kunde med idel Fornøjelse blive færdigere paa Violinen.

§. 10.

Men at blive fast i Noderne, behøves en tilstrækkelig Øvelse i alle Slags Musicalier; Det hjælper og meget til, at man lægger sig efter at skrive Noder. Den Regul, som udi §. 19 om Claveer-Færdighed i Noderne er erindret, gier og meget til Færdigheden, især for den højt stigende Applicatur paa Violin, da man derved forud kan være resolveret i hvad Læg man beqvæmest (for at kunde gribe de forekommende Applicatur-Sager) kan lægge Haanden.

§. 11.

Til Slutningen om Violinen, gier det meget til Spillingen og Tonernes Reenhed, Klarhed, og Behag, at man lægger sig til en god Violin, som vel maa indrettes til magelig Brug, og med reene Strænge betrækkes; Saaledes bør og Buen være god i Stroget, maadelig lang, ej for læt eller tung, reene hvide Haar, som er fri for Fettighed, den stryges med godt reent og sprødt Confudrium (*), om man vil komme efter at frembringe nogle af de mange Behageligheder, som en god Violon paa en god Violin kan udgiøre.

D

Musiqv.

(*) Confudrium bliver kogt af Furre-Ovan eller Harpir, som ved Kogningen bliver stummet og rensat fra al Uhumskhed, at, naar det er kolt og slaget i Stykker, maa det være saa sprødt, at intet hænger i Strængene eller Buen efter Stroget. Paa Apotekerne plejer man faae det duftsigst og godt. For 2 §. kan man fornøje mange Liebhaberes Øren og trætte mange Østiges Been.

Musiqv - Elsker.

Jubal var min første Broder,
 Som optænkte Strænge-Kunst,
 Gav mig Toner, Taet og Noder,
 Bist Spil er jo kuns omsonst;
 Han de første Strænger snorde
 Til min Harpe og Viol,
 Dernæst Lysten hos mig gjorde
 For at sigte til det Maal.
 Sæde Musa! Sang - Gudinde!
 Lad mig med i Laaget gaae!
 Jeg vil see at jeg kan vinde,
 Jeg vil nøje passe paa
 Krus og b, og Simitoner,
 Sæde Triller, Harmonie;
 Men i Applicationer
 Kom Geher og staae mig bi!
 Lær mig reent at stunge, spille,
 Jeg fornøje kan mit Sind;
 Den uskyldig Lyst og Bistie
 Trænger sig til Siælen ind.

Om

Om Alt-Violen.

§. 1.

Denne er noget større en Discant-Violon, den har og 4re Strænger, men noget tykkere end paa Violinen, hvoraf den groveste eller første lyder og heder c, og er den anden c paa Claveret; den 2den er g, den 3die d og den 4de a.

§. 2.

Alt hvad der tilforn er lært om Violinen, kan tiene Alt-Viol-Begyndere til Underrætning. Spillemaaden er den samme; der behøves kun, at man vænner sig til at strække Armen og Fingrene lidet længere.

§. 3.

Fortegnelse-Nøgelen, som oplukker det 5 Liniede System til dette Instrument, er Alt eller Tenor. Dette er egentlig c Nøgelen, (See om Claveret §. 22); thi det har og i Discanten c Clavis; Den Linie, som gaar imellem c Clavis, heder c, og der efter kaldes de andre efterfølgende Bogstaver og Noder.

§. 4.

Applicaturen bliver den samme som paa Violinen; men der behøves ikke saa stor Færdighed paa Alten. Den bliver kun brugt i Musiquen til at udføre Mellem-Partiet med, med mindre man vilse øve sig at spille obligate Sager paa den; ellers er det rart at høre nogen, som just oplægger sig til Alt-Violon; men at den er umistende iblandt andre Concert-Instrumenter, og hvor complet Musique opføres, behøver jeg ikke at fortælle for Skionnere, men det er kun Begyndere jeg taler med, om de vil lære.

De første Noder til Alt-Violen.

c g d a. c d e f g. g a h $\overline{c}$ d. d e f g a. a h $\overline{c}$ d e.
 I 2 3 4

De løse Stræ-
 ges Navne.

○ 1 2 3 4 ○ 1 2 3 4 ○ 1 2 3 4
 1ste Bassen. 2den Secunden. 3die Tertien. 4de Qvarten.

§. 5.
 Efter at Noderne vel er lært, (See om Violinen §. 7.), og alt andet tilhørende, over de sig paa en lært Alt-Stemme; da det ikke tager saa lang en Tid som paa Violinen, isald Discipelen har Geni, før de kan være med et Alt-Parti i et Musicalst Selskab; hvilken Fornøjelse er heel uskyldig.

Om Bass-Violen.

§. 1.

Den kaldes af Musici Violonceli; Den er saa stor, at den ikke kan holdes paa Armen som en Alt-Viol, men maa staae paa en Pind med Halsen i Bejret. Den har 4re Strænger, som er meget tykkere end paa forbemelte, hvoraf den første og tykkeste stemmes i C, som er den 1ste Tone paa Claveer; den 2den i G; den 3die i d og den 4de i a; det er altsaa en heel Octav dybere end Alt-Violen bliver stamt.

§. 2.

Hvad som om de foregaaende Instrumenter er lært, kan man undgaae her at igientage. Iblandt andet, behager de at see om Violinen §. 6, 7.

§. 3.

Man bruger almindelig den bekiendte F. Bass-Clavis, (See Claveret §. 22.), hvorefter Noderne kaldes. Violoncellens Node-Ambitus begynder fra groveste C, og gaaer til eenstrægede g. Hvorledes man griber med Fingrene, og hvad Noderne kaldes, kan man faae see af følgende Systema.

De første Noder til Bass-Violen.

c d g a.	C D E F.	G A H C.	d e f g.	a h c d e f g.
1 2 3 4				
De løse Stræn- ges Navne.	o 1 3 4 1ste Bass.	o 1 3 4 2den Secund.	o 1 2 4 3die Terf.	o 1 2 4 1 2 4 4de Quart.

§. 4.

Formedest den lange Strækning Tonerne har paa dennes lange Hals, bliver de 2de Mellemfinger 2den og 3die Finger saaledes afverlede med hinanden, efter som i hvad Tone man spiller udi, for Exempel: Paa de 2 første Bass-Strænger gribes med 3die Finger E og H, men derimod, naar disse Noder ved et ophøjelses eller Fornedrelses Tegn bliver forandrede til Dis og B, gribes de med 2den Finger; ligeledes paa 3die og 4de Stræng gribes f og c med 2den Finger, men fis og cis med 3die Finger.

§. 5.

Om Applicaturen at foreskrive visse Reguler til Violoncellen, vil blive ligesaa vanskeligt, som om de foregaaende Instrumenter er sagt. Enhver bruger den Maade, som de har lært og øvet, der falder dem bekvemmost. Paa ovenstaaende simple Node-Scale gaaer man til g, ved at fløtte Haanden ned, saa at 1ste Finger griber den

den høje e, 2den Finger f, 3die fis og 4de g. Denne liden * viser hvor 1ste Finger
gør Lag.

§. 6.

Der er nogle som griber med Fingrene ligesom paa Ale - Violon, baade i det af-
mindelige Lag, som og i Applicaturen. I saa Fald vil der brav lange Fingre til, som
enda maa strækkes vel fra hverandre, om man paa denne Maade skal kunde række og
komme fort. Andre har udfunden at benytte sig af Tommelfingeren saaledes: Man
lægger denne tværs over Strængene, som kaldes at gjøre Baand, paa det Sted eller
Lag, som man seer i Bals-Noderne at være fornødent, for at komme med de andre 4re
Fingre til de høje Toner i Applicaturen.

§. 7.

Naar man saaledes er øvet i alle Lagene, og alt andet som hører til Basist-
Partiet paa Violoncellen, gjør man sig færdig ved at accompagnere paa Bals til Con-
cert, Solo &c. Det hjælper og meget til Færdigheden, hvad som om Violinen §. 9. og
10 er skrevet.

Om

Om Citaren.

§. 1.
Citarer er af adskillige Modeller og Størrelser, men den rette Spillemaade bliver næsten Eet paa dem alle sammen. Det er et Fruentimmer Spil. Den indrettes med 6 Strænge-Cor (*), som stammes i Quart-Toner, (See Violinen §. 3. Dens Ambitus gaaer kun 2 Octaver uden Haandens Forsluttelse i Applicaturen; derfor kan paa Citar ikke spilles de Stykker, som indeholder afliggende Toner.

§. 2.
Iblandt Citar-Slægtskabet kan man regne en Luth, Angeliqv., Harper, Hakebrætter m. m., som spilles ved at klimpe med Næglerne, (Finger-Enderne) eller et Slags Stikker, Fiærer, og saadanne Indretninger, som faaer Lyden af disse Strænge; Zitrinhen og Humlen spilles med en spisset Penneskræ. Iblandt alle saadanne Spil er den sidste bare Fuskteri.

§. 3.
At Citar og Luth har været gamle bekendte Instrumenter, kan man iblandt andet see af den Psalms 6te Vers: Af Højheden oprunden er. Udi Davids Psalmer tales der foruden Davids Harpe, som hans Liv-Instrument, til Sangemesteren om nogle nu ubekendte Instrumenter, hvoraf man kan see, at Instrumental-Kunsten har fra ældgammel Tid været elsket og brugt.

§. 4.
Citar og saadanne indbemeldte Spil, kan, foruden Claveret, som udfordrer lang Øvelse, og er et fuldkommen Instrument, passe sig til de smukke Rions Musicaliske Fornøjelser,

(*) Et Cor bemærker 2 Strænge som ligger sammen og holder een Tone som 4, 5 og 6 Cor, men 1, 2 og 3 Cor er for det meste en overspunden Stræng, og saadan en kaldes og een et Cor.

nøjelser, især naar de kan accompagnere sig tillige Musicalsk med Sang; Thi, hvor forhejer og levedegier det ikke den Instrumentalske Tone-Kunst, naar Vocal-Musiqv, som Livet og Poesien, som er Støtten, opføres tilsammen saaledes (*), at Sind og Siæl bliver opløftet til sin Skabers Lov og Priis i en behagelig hellig Forundring.

§. 5.

For nogle Aar siden, er Citaren igjen kommen i Modest. Man maa tilstaae: Er den just ikke saa complet i sin Ambitus, saa behøves der ikke heller saa megen Tid, Sukommelse, Bekostninger og en uopholdelig Øvelse, som paa Claveer-Instrumenter; man lærer ikke heller i Almindelighed videre paa Citar, end endeel Haandsifter, som Arier, Menuetter, Marcher, Poloneser, Engelsk-Danser &c. og nogle Psalmer, som lyder tillige med Sang gandske artig paa dette Divertissements-Epil, hvorved er og de Fornøjelser: 1) At Citaren kan bringes med sig i Skoven eller Marken, hvor man behager; 2) At man kan spadserende forneie sig paa den, og 3) At man uden stor Vanskelighed kan snart komme saa vidt, at lære sig selv et og andet nyt Stykke, som Tiden bringer i Moden, og hvad man først vel kan sjunge, kan man ikke saa læt forglemme at spille paa Citaren.

§. 6.

Naar man vil lære paa Citar efter den gamle Maade, som kaldes Tabulatur, som er nu omstunder kuns lidet bekendt, forestiller man sig de 5 Linier at være de 5 Cor paa Citaren; men eftersom 6 Strænge-Cor er den bedre Bestrængning, saa maa man nødvendig have 6 Linier til et System, hvorpaa skrives med sineaas Bogstaver de Toner, som, i stedet for Noder, skal lade sig høre, for Exempel:

E

De

(*) Her meenes ikke de gemeene Viiser og Drille-Bers, men vel componerede Sange, Psalmer, og især hvor den hyppelige Passions-Musiqv opføres.

De første Tabulatur - Bogstaver.

Citarens Gribe-Bræt. 1. 2. 3. 4. 5. 6. Cor.	a.	b.	c.	d.	e.	f.	g.	h.	i.	k.	&c.
Baandene.	1ste	2det	3die	4de	5te	6te	7de	8de	9de		

§. 7.

Til at begribe denne Tabulatur-Scale, vender man Linierne op, og forestiller sig Citar Gribe-Brættet med 6 Cor. Imellem Afdeelingerne, som kaldes Baand, ligger Tonerne; Naar de da vil lære efter denne Maade, see de efter i hvad Afdeeling Bogstaven ligger udi, og paa hvad Cor-Linie den staaer.

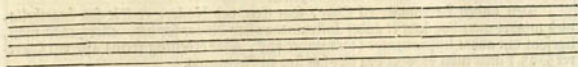
See

See her et Exempel, hvorledes et Stykke til Citar i Tabulatur skrives:

Aria.

Skionhed og Stolthed.

af Hillerts.

Phillis.

Du siger: Hvem er Chlae liig?
 D! see mit Die, see min Mund!
 Som jeg, det maa Du tilstaae mig,
 Saa skion er ikke hun.

Damon.

Ja, Phillis! Du er skionnere,
 Det vil jeg gierne tilstaae Dig;
 Dog, hun er langt beskeednere,
 Det maa Du tilstaae mig.

§. 8.

Tonernes Tid skrives over Bogstaverne med Noder, da en Node viser følgende har samme Tid, indtil der skeer Aflesning. Man slipper for at brude Hovedet med Clavis, Kryds, b. og Quadratum o. s. v.; thi Tonernes Forandringer skeer ved Bogstaverne, eller ved at stemme Citaren i en anden Tone, som herefter om Citar-Noderne skal blive underrettet, hvorover denue Raade at lære paa, naar man kan faae en liden Underviisning, er særdeles begribelig.

§. 9.

Den høje Applicatur er noget vanskelig, og det kommer en Musicus latterlig for, naar han er Tabulaturen ubekendt, at man bruger det reene Alphabet saa langt som Griben-Brættet rækker; men det falder meget begribelig og forstaaelig, naar man bliver oplyst om dets Sammenhæng med Noderne.

§. 10.

Den anden Læremaade til Citar, som skeer ved Noder, er ikke saa begribelig, med mindre man har lært et andet Instrument efter Noder for her, ellers maa man, ligesom om andre Instrumenter i forvejen er sagt, gaae ordentlig frem; (see om Claveret §. 25.) men man behøver dog ikke saa stor en Fremgang.

§. 11.

Naar man nu vil begynde at spille efter een af bemeldte Maader paa dette Instrument, vender man Bunden imod Brystet nederst, og griber Halsen med den venstre Haand, og med de 4re Fingre Tonerne paa Griben-Brættet: Med de 1ste Fingre paa den høje Haand klimper man paa det Cor, hvoraf Tonerne skal lade sig høre, saa at Tommelfingeren slaaer Bassen, og for det meeste Peegefingeren Melodien eller Discantens Accorder.

§. 12.

Til Citar har jeg udvalgt mig c Clavis, som jeg holder for best, formedelsst at den har Overensstemmelse med Claveret i Discanten. Jeg veed vel, at nogle bruger Alt- og andre holder Violin-Clavis for den bedre; Hver sin Lyst; det kommer kun an paa at Laasen bliver vel og ordentlig oplukket.

De første Noder til Citaren.

f a c f a c. f g. a b h. $\overline{c d e}$. f g. a b h. $\overline{\overline{c d e f}}$.
 1 | 2 3 4 5 6 Cor.

De løse Strænges Cor - Navne.	o 2 1ste	o 1 2 2det	o 2 3 3die	o 2 4de	o 1 2 5te	o 2 3 4 6te Cor.
----------------------------------	-------------	---------------	---------------	------------	--------------	---------------------

§. 13.

Det er at observere, at i det første Baand tilkommer den 1ste Finger at gribe, i det 2det Baand 2den Finger, og undertiden 1ste, især naar der forefalder saadanne Accorder, hvor 1ste er bekvemmere end 2den Finger; ligesaa i det 3die Baand griber 3die eller 2den Finger, i det 4de Baand griber altid 3die Finger, og i det 5te Baand 4de Finger, som er Lillfingeren, og paa denne Maade bliver der greben paa alle Correne; Til de højere Toner maa Haanden opslottes i Applicaturen.

§. 14.

Den 1ste Tone at spille et Stykke udi, bliver F Dur, som er den bekvemmeste efter Discant Clavis og Citarens Ambitus; Den 2den Tone bliver b Dur; til denne Tone at spille udi, opstemmer jeg det 2det Cor en Tone højere, neml. i b. Den 3die Tone kan være F Mol, som ikke er vanskelig paa Citar; til denne Tone stemmer jeg 2det Cor, som er A, en Tone lavere, neml. i Gis. I disse 3de Forstemninger

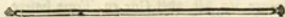
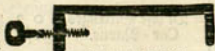
kan der spilles en Mængde Haand-Stykker; det vilde og være for vidtloftigt, at gaae alle Forstemningerne igiennem. Jeg har desuden ifkuns lovet at underrette Begyndere; det øvrige maa læres ved Information.

§. 15.

Endelig til sidst om Citaren, vil jeg meddeele den Dyfindelse, at kunde, uden at stemme, bringe Citaren høj og lav efter Behag, hvilket er særdeels fordeelagtigt, i sær for at kunde accompagnere paa Citar til andre Instrumenter, hvilke jeg saaledes som følger har udfunden.

§. 16.

Med en liden Skrue-Tvinge af denne Facon, som man lader sig giøre af Jern, Mæssing eller anden der til beqvem Metal, kan denne fordeelagtige Citar-Forstemning skee i et Dieblis, ved at skrue denne Figur tverts over Strængene i det Baand man behager dens Tone skal holde, og at Skrue-Tvingen ikke skal beskadige Gribe-Brættet, lægger jeg en smal Strimmel Aluns Skind under Skrue-Tvingen, og derpaa skruer den saa fast paa Strængerne, at de alle kommer til at lyde i den forlangte Tone. Skruen skal vende til Tommelfingeren, at den ikke sidder i Rejen for Gribe-Fingerne; Naar jea da vil atter forandre Citar-Tonen, sløtter jeg kuns denne lille Invention i et andet Baand, og skruer den der fast. Saaledes er man aldrig forlægen i at spille til andre Instrumenter paa Citar af adskillige Toner; men Baandenes Dyphøjsler og Afdeelingen maa endelig være accurate indrettede paa Citar-Gribe-Brættet.

En kort og tydelig

U n d e r r e t n i n g

om

en de el

blæsende Instrumenter,

nemlig:

Flauto Traverso, Hoboe, Clarinett, Zinke, Bass - Fagott,

Walthorn og Trompet.

Om

Om Flauto Traverso.

§. 1.

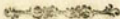
Iblandt de mange Slags Flouter, som fra gammel Tid har været bekiendt, er den nyere opfunden meest udbredet sig blandt Musiquens Elskere i alle Stæder, og drevet til højeste Spids af de mange Flauto-Virtuoser, og ellers en utallig Mængde, som lægger sig efter dette blæsende Instrument, formodest den er lært at lære sig nogle Stykker til paa, og at komme efter at kunde være med en Flauto-Stemme i en Musiqv, naar den ikke er obligato, eller af de vanskeligste Toner, er ingen Kunst for en Discipel, som har en Smule Naturens Gaver til Musiqven. Denne Sort Flauter er meget vel opfundet, og udi Cammer-Tonen at ansee; Et beqvemt Instrument at føre med sig i Lommen, og naar Hyrden vil divertere sig med sin Doris til hendes behagelige Stemme i Mark, Skov, Eng, bruger han sin Flauto.

§. 2.

Denne velklingende Tver-Flauto har 6 Tone-Huller, og Klap-Hullet er det 7de. Med de 3 Mellemfingre paa den venstre Haand, og de 3 Mellemfingre paa den højre bedækkes Hullerne, saa, at den højre Haand altid griber de nederste, og med dens Lillefinger aabnes Klappen.

§. 3.

Det øverste Hull kaldes Ønd-Hullet, hvorudi nogle venner sig til at blæse under op, men de fleeste blæser oven fra, i det Flauten lægges an imellem Hagen og Under-Læben. Til hver Tone støder man Binden ud i Flauten med Tungen, og eftersom man stiger i Tone-Octaverne, ved at aabne en Finger efter den anden, saa skærper
man

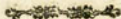
man Binden med en Slags fin og finere Piano Bind; derimod gæver man en tykkere Bind i Lyd-Hullet til de dybe Toner, som ligger i Flautens 1ste Oktav. Det kommer med Tiden ved Øvelse at kunde bringe Ansagen til at udføre en behagelig Lyd og Tøne af Flauten, ligesom af alle andre Musikken tilhørende blæsende Instrumenter.

§. 4.

Til Tonernes Dyladelse bruges Endst Clavis, ligesom til Violin §. 4 er viist; den gaaer fra d og til den fineste a, som bemærkes med 3 Stræger. At følgende Noder og Tabeller lærer de 7 og 5 Toner, som hører til hver Oktav, adskilt, er stædt for at Begyndere desto hastigere kan sætte det.

De første Noder og Tall-Tabellen til Flauto-Traverso.

Højre.										
Højre.	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Højre.	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
	○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
d e f g a h. c d e f g a h. c d e f g a. cis. dis. fis. gis. b.										
den dybe Oktav. den mellemste Oktav. den høje Oktav. de andre 5 Toner.										

§. 5.

Af de 5 Finter og de 4 Rum fiendes Noderne paa Systema, som tilførn er lært. Den under dette Systema befindende Talf. Tabelle, lærer med hvad Finger Tonerne skal gribes; Det er den lætteste og begribeligste, samt nyeste udfundne Maade at skrive Tabeller paa til alle Slags Musicalske blæsende Instrumenter. Fingre-Figuren er som en Clavis eller Nøgel, den oplukker og forklarer alle paa denne Maade anførte Tabeller, hvilket behageligt her viser sig saaledes:

§. 6.

Figuren forklarer Tabellen, og altsaa kan man spare denne Igientagelse. Først læres Grebene i den dybe Octav vel, og da har man saa meget lettere for at lære den følgende

følgende Octavs Toner at gribe; thi i de fleeste Toner er Grebene eens. Cis, som staaer paa det 3die Rum med 7 Tallet eens, der bemærker Lillesfingeren, skal trykke Klappen op, denne cis kan og gribes med 4, 5, 6 Finger, især, dersom denne Tone skal lade sig høre med en Trille; hvilket skeer, naar man hurtig løfter 2den og 3die Finger paa den venstre Haand op og ned nogle Gange i den Tid som den trillende Note skal lade sig høre. Triller paa de fleeste af de andre Toner paa Flauten forrettes for det meste af Tonens egen Finger. Til at udføre en Trille ret, bør der mundtlig Underviisning for en Begynder, om de skal komme efter at anbringe Triller net og behagelig paa de behørigte Steder.

§. 7.

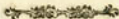
Naar Klappen er optrykket, saa at den aabenhullede Flaute ligger cis i Cammer-Tonen, saa kan man begynde med een Finger efter den anden ned efter til den dybe D. Andre gjør Begyndelsen fra denne dybeste Tone paa Flauten, og avangerer op efter; men det varer længere, førend at en Begynder kan faae de første dybe Toner til at give sin rette Lyd; de vil gierne slaae over, som man kalder det, formedelst Ansæen, og Fingrene ikke vel fra først kan lukke alle Hullerne tæt, førend de bliver øvede.

§. 8.

Ligesom alle Toner er ikke lige Applicabel paa alle Instrumenter, saa er D Dur paa Flauten den letteste at gribe; derfor begynder nogle først i denne Tone med sine Elever. I D Dur har man fis og cis, istæden for c og f, at gribe. Alt hvad som ellers i Forvejen om Musiquen er afhandlet, især Violinens §. 7. og 10., som og hvad herefter følger, og bør læres, neml: Om Nodernes Tid, ♯, b og ♮, Tæsten, Signaturene og Pauzerne m. m., hvilket paa Registeret findes anført, maa en Discipel oplyses og underrettes om, isald han vil blæse efter Noder, og tænker at gjøre Selskab med et Flaute-Partie i en Concert-Musique.

§ 2

§. 9. Næst

§. 9.

Næst en god øvet Ansatz gjør en god reen-tonende og læt-blæsende Flaute, som ikke er falsk, som man kalder det, meget til Tonernes rette og behagelige Lyd; men det er ikke raadeligt, at en Begynder øver sig for først paa en god og kostbar Flauto Travers; thi alle saadanne Træe Instrumenter kan snart blive bedervet, eller blæse falske.

§. 10.

Til Slutning om den gandske Musicaliske Flaute-Lyd og Kunst, gives der lige saa mange Flaute-Virtuoser af Natura, som af Kunsten, hvoriblandt den store Virtuos Rattergalen er Concert-Mester i Dannemarkes Skove, og ligesaa er Lærken i Luften blandt Norges Klipper og Dale. Om denne vidner den store Norges Poët, sal. Raadmand Tulin, i sin berømmelige Maj-Dag, da han, henrykt i Foraarets naturlige Herligheder, iblandt andre horte en Lærke i Luften at prælude til en Lovsang om sin Skabere, i det han raabte:

D! lille søde Flautenist!
Hvo gav dig disse Egenskaber?
Saa raabte jeg mod Bierget hist,
Og Echo svarede . . En Skaber!

Om

Om Hoboen.

§. 1.

Dette Rør Instrument er gammeldags, og hart ad kommen af Roden siden Clarinetterne kom op, om endstønt Hoboen er et Musicalsk og vel opfunden Instrument, og den der har hørt en ret behagelig Hoboist, som er rar at finde, skal sande med mig, at Hoboen er angennem, den kan tvinges i sin Lyd at ligne et Menneſkes behagelige Stømme, fornemmelig Hautbois de Amour.

§. 2.

Hoboen den har 8te Huller, hvoraf de 2 nederste er 2 Klapper underdanig: Den 1ste staaer aaben og kaldes c Klappen; den 2den staaer lukket og kaldes dis Klappen; Deres Dvermand er den lille Finger paa den højre Haand. Denne lille Herre commanderer og trykker dem op og need, efter som behøves, og som han af sin store Dverherre bekommer Ordre og Befaling.

§. 3.

Tonerne dependerer meget af et godt Rør, som giver vel an i de høje saavel som i de dybe Toner, hvortil og Ansæen med Læberne, at kunde tvinge Røret til Lydighed efter Behag, gjør meget, men Tiden, Lærdom og Øvelse giver Ansæt og Færdighed. Et godt Begreb og Behør gjør Mesteren paa dette, som og paa alle andre Musicalſke Instrumenter.

§. 4.

Lydst Clavis er dens Nøgel; Hoboens Ambitus gaaer fra c til den 3 strægede d; den staaer i Cammer-Tonen. Hvorledes følgende Noder og Tall-Tabel læres og forstaes, oplyser og forklarer Fingre-Figuren, som findes anført hos §. 5. om Flauten. Disse

§. 5.

Den store C Klap bemerkes med 8 i Tabellen, hvilket Figuren viiser over den lille Finger staaende; det øvrige kan man spare Utnagen og Rummet her at igientage, ved at anvise Løseren, som vil begynde paa Hoboen, til hvad som om Flauten og Violinen allerede er skrevet og anvist.

§. 6.

Der er visse Temperamenter, som Musiqven har stor indfølelse udi; især skal en behagelig Hoboe-Melodie, en Psalmel eller et bevægelig Adagio af Molte kunde gjøre saadant Indtryk, at de maa fælde Taarer, hvilket jeg og har seet. Man maa slutte heraf, at der er noget himmelsk udi Tone-Melodien, som rører Sielen, ved at den forestiller sig en Skagge af den evige Glæde; Det maa altsaa være en Glædes Graad hos disse omme Temperamenter, hvilket stemmer overeens med dette bekendte Vers om Instrumental-Kunsten:

O Kunst! Musiqv du ædle Lyd,
 Som Hjerter kan fornøje,
 Du ellers i uskyldig Fryd:
 Et Studium blandt høje
 Syn Kunster, hvortiblandt du er
 Berømt, ja næst den bedste,
 Thi du fornøjer een og hver,
 Som Sind til dig vil fæste.

Om Clarinetten.

§. 1.

Der har været et Slags saadanne Rør-Instrumenter til med een Klap i forrige Tider, dem jeg engang paa den latinske Skole i Oddense kom over at see iblandt endeel gamle Instrumenter, som Levninger at ligge efter deres afdøde Formænd. Scharmeyer var og i de Tider listig m. f. Dette Seculos Clarinetter opkom først med de 2de oversie Klapper; siden fandt man paa den 3die, nemlig den lange H Klap. Denne Klap gjorde Clarinetten meget fuldkommen i dens Ambitus. Endelig har man udfunden nok 2de Klapper paa den fuldkommere; Efter hvad Tone den er giort til, som B, C, D, dis &c., kaldes den. Clarinetter de ere højlydende Instrumenter; de bliver brugte iblandt andre Instrumenter, især ved den militaire Geldt-Musiqv. Jeg her selv for nogle Aar siden, for jeg kom til denne forfuskede Musicant-Tjeneste, oplært 2de Regiments Høboister paa Øslandet her i Norge paa disse og tilhørende blæsende Instrumenter, efter indgaaende Accord og Contract med deres Regiments Chæffer; Thi paa Øslandet findes mange Skionnere og Libhabere af god Musiqv. (*)

§. 2.

Naar Clarinetten bliver vel traacteret og accompagneret, er det enfrisk og levende Musiqv, behagelig at høre paa et Stykke isra, og allerhelst paa Vandet om Aftenen, hvorved Walchornene er Præses til at udføre Skaberens skulte Gien-svar: (Det gamle behagelige Echo, som boer i de store Bierger og Dale. Clarinetten er et Rør-Instrument, den har 8te Huller, som Fingrene bedækker, og 5 dito som er de

(*) At Concerten bestod tilforn, efter Sænde, i nogle gammeltdags Marscher, Viiser og Skaaler, som: Nu haver vi svoret &c., har man Exempel af §. 10. om Trompeten.

de 5 Klapper underdanig; Disse bliver af Fingrene trykket og aabnet, naar Tonerne det udfordrer. Den lange, som kaldes H Klappen, er med sin Fjer saa indrettet, at den lukker og dækker det underliggende Hull til, naar den med Lillefingeren paa den venstre Haand gribes eller trykkes.

§. 3.

Hvorledes disse mange Klapper og Huller bliver grebne, læres af Tabellen; men ifald man kan faae mundtlig Underviisning om Tonernes Tagelse, kommer man lærttere efter at lære paa alle saadanne Instrumenter. Tabellerne er ellers umistelig, ifald en eller anden Tones Greb forglemmes, da kan man selv finde den igien paa Tabellen, til det Instrument den er oversadt til. Naar man vil faae Clarinetten til at lyde, maa man ikke stille Mundstykket for langt ind i Munden, at den ikke skal strige som en glad Gaas, men man lægger Røret paa den underste Læbe, og tvinger det saaledes med Binden, at det giver en angenehm Lyd og Tone fra sig, hvortil Tungen, ved at støde Binden ud, stiller Tonerne efter Behag. (Se om Flauten § 3.)

§. 4.

Man bruger G Clavis, som ellers kaldes Endst eller Violin-Nøgelen til Fortegnelse paa Systemet, hvorefter Noderne kaldes i sin Orden. Clarinettens Ambitus aaar fra c i 2den Octav paa Claveret til det trestrægede c, og den stemmer i den Tone, hvortil den er inddrejet, Exempel, Er det B, saa kaldes den b Clarinett o. s. v. Følgende Noder tiener til alle Slags Clarinetters Begyndelse.

De første Noder og Tall-Tabellen til Clarinetten.

[illegible]

§. 5.

Hosfølgende Taff-Tabel kommer meget overeens med Flaute- og Hoboe-Grebene i Discant-Oktaven, derimod i Secund og Bass-Oktaven er den overeenstemmende med Grebene paa Dulcianen. Hvorledes den forklæres, kan Fingre-Figuren, som staaer anført ved §. 4. om Dulcianen, give Oplysning om: thi naar en Discipel gjør sig hver Fingers

Fingers Tegn og Tals bekendt, tillige med de til hver Finger tilhørende Huller og Klapper paa Clarinetten; bliver det meget lært og begribelig at finde Grebene efter den nye Opfindelse. Dette er kun at erindre, at venstre Haands Tommelfinger har at gribe det underliggende Hull og B Klappen som oftest paa engang; hvor nu staaer, bemærker det Hullet skal gribes, men staaer der en Strøg —, bemærker det Klappen tillige. Den øverste lille Klappe heeder A, og bemærkes med A i Tabellen, naar den første Finger skal trykke den op. L bemærker den lille Finger paa venstre Haand skal trykke Lang- eller H Klappen, som derved lukker sit Hull. Figuren viser tydelig alt hvad som til dette og videre Forklaring om Tonernes Tagelser behøves.

§. 6.

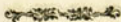
Alt Clarinett-Scalen og Tabellen ikke gaaer alle 12 Toner igennem i hver Octav, er af følgende Aarsager: 1) Alt en Begynder ikke skal vildes med det heele Ambitus (See om Flauten §. 4.) 2) Der er kun saae som lægger sig til videre at blæse paa Clarinett af andre Toner, end af C og F Dur, og 3) at denne Tals-Tabel kan tiene til Begyndelsen paa alle Slags Clarinetter.

§. 7.

Naar Noderne og Tonernes Tagelse er vel lært m. m., begynder de et lært og simpelt Clarinett-Stykke af C Dur. (See om Flauten §. 8. og 9.) Nøret maa være vel giort til at give an, som om Hoboen §. 3. blev sagt; dernæst er Øvelsen den bedste Læremester, som man plejer at sige.

§. 8.

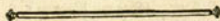
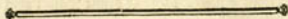
Omendstønt saadanne Instrumenter er nok saa vel giort af Kunst-Drejerne, maa man dog meget hjælpe dem i Tonernes Reenhed med Vinden og Ansæen; thi ville man lade Tone-Lyden raade sig selv, ville denne Musiqu komme til at klinge, som naar 2de Ratter dis harmonerer om en Kuns.

behagelige reene Toner, derfor er det best, de over sig fra først, til de faaer Ansah, paa et ikke for godt Instrument.

§. 9.

I hvor mange Klapper der Tid efter anden er opfunden paa Clarinetterne, saa er de dog meget ubegemme at komme fort i alle brugelige Toner paa. Jeg holder for, at en speculativ Kunst-Drejer, som vilde tænke sig lidt om, naar han forstod noget grundig i Instrumental-Kunsten, og tillige var en Musicus, kunde opfinde en anden Slags Clarinetter til mageligere Brug for Singere i alle brugelige Toner, og uden saa mange Klappers Besætning.

Om Zinken.

§. 1.

Denne er ikke siort bekiendt, uden imellem Musicanterne; Det er meget rart at faae nogen Zinke-Blæser at høre; jeg har ej heller hørt uden een Muscant-Svend, som conditionerede med mig hos Stads-Musicanten i Kiøbenhavn, at kunde tractere den vel. Den bruges til Kirke-Musiqver, i Følge med Bassunerne til Coraler ic. Det er en prægtig Musiqv, og den kan høres over et fuldstemmig Orgel.

§. 2.

Melodien blæses paa Zinken; Den er meget ligt et Menneſkes stærke igiennemtrængende Stømme. Bassunerne accompagnerer Melodien. At disse Coral-Instrumenter har været brugelig og bekiendt for mange Aar siden, kan man med Bished see af den Hellige Skrift, hvor der paa adskillige Stæder tales om Bassuner.

§. 3.

Zinken er af Træ som er overtrækket med sort Skind; Den er af hofølgende trykte Facon; De 6 Huller som her sees paa denne, bliver bedækkede med de 6 Mellemfinger, det 7de Hull, som er under og ikke her kan viſe ſig, gribes med den venſtre Haands Tummelfinger. Lyden kommer fra et lidet Mundſtykke, ſom ſidder i dens øverſte Ende; Naar man med ſammenſpændte Læber og med en ſtærk Forche tvinger en ſin Bind ud i Zinken; men der vil ikke et ſvagt Brøſt til at kunde præſſe dens Tone behagelig ud. Man holder for, at paa een af Siderne af Munden at ſætte Mundſtykket, ſkal man bedre kunde faae Anſat, end midt paa Munden.

§. 4.

Node-Systema til Zinken oplades ved Discant-Clavis; den staaer i Chor-Tonen; man gaaer dens Ambitus fra a til den trestrægede c. Hvorledes Grebene og Noderne til Zinken høves, kan af følgende Scala og Tall-Tabel meddeeles.

De første Noder og Tall-Tabellen til Zinken.

Zinken. Højre.																								
	o	o	o		o	o	o	o		o		o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o	o
	o	I	I		I	I	I	I		I		I	I	I	I		I	I	I	I	I	I	I	I
	o	1	2		1	2	3	3		1		1	2	3	3		1	2	3	3	3	3	3	3
	o	3	3		3	3	3	3		3		3	3	3	3		3	3	3	3	3	3	3	3
	o	4	4		4					4	4						4	4	4	4			4	
	o	5	5							5							5	5				5	5	5
	o	6							6									6					6	6
	a h.				c d e f g a h.				c d e f g a h c				cis. dis. fis. gis. b.											
	den dybe Oktav.								den høje Oktav.								de andre 5 Toner.							

§. 5. Efter

§. 5.

Efter at Noderne er lært, læres Grebene af høsfølgende Tals-Tabel, som forklæres af Fingre-Figuren som findes om Flauten §. 5. Derefter begynder man at blæse i Zinke-Mundstykket, som sagt er, med en stærk Rørche, især til de høje Toner. Fingrene hjælper meget paa dette Instrument til at stille Tone-Graderne; derimod paa Bassunerne, Trompetter, Walthorn o. d. L., som er beslagtet til Zinken paa Mundstykkets Begne, maa man uden Hielp af Huller, Rør, Strænger og Fingre ligeledes tvinge Tonerne ud, men efter Behov ved Øvelse og Ansatz.

§. 6.

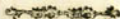
Det er og bliver en almindelig Regel om alle blæsende Instrumenter, baade med Mundstykker og med Rør, at man ikke maa blæse med opblæste Rierver, det falder meget tyngre saaledes at give Lyden i blæsende Instrumenter, og lader som man havde gjort for stort et Glams i Pølsen (*), men heller holder Binden inde i Brystet, og trækker Rierverne ind, som de Catolske Munker i Zasten.

§. 7.

Man behøver vel ikke at give flere Erindringer, i Henseende til Zinkens Ambitus. Det er rart, om nogen Liebhaber af Musiquen skulle finde Fornøjelse udi, at lægge sig efter dette brystsprængende Krumhorn, hvilket der desuden ikke blæses andet paa, end Psalmer, Coraler og andre sangsomme Svitter, og een som stunderer Instrumentalkunsten, har for det meste de foregaaende Instrumenter og Noderne til Livs, før de vover sig til at binde an med denne sorte Tingest.

Om

(*) Den kundbare Historie: En Fjeld-Bonde saae engang i Byen en at blæse paa Zinken, og da han iblande andet fortalte sin Naboe dette Syn, sagde han: Ja nogle der blaafe paa Rierppa aa Staang, Ein beit paa en Pølsa var 7 Qvarter laang, Hain beit uti Pølsa aa hikka; Eg trur nok den Pølsa den var meja heit, Thi Fingrane liffa for qvær Gaang han beit, Na Dugane sto so en Drifka.

Om Dulcianen.

§. 1.

Dette kunstige, Musicalske og vel opfundne Bass-Instrument kaldes paa Italiens Fagotto, paa Fransk Bassong etc. Den har sit Lyd fra et stort Rund-Rør som sættes paa et krunt Messing S, hvoraf Tonernes villige Angivelse meget beroer, ligesom alle andre Rør-Instrumenter, (See Hoboen §. 3.) I Henseende til Noderne og Bass-Partiet, kan man kalde Dulcianen for en Træ Søster til den før ommeldte Franske Violoncelle, men i Applicaturen er de hverandre meget ulige.

§. 2.

Dulcianen har 8te Huller, og nok 4re ditto, som hver har en Klap over sig. De 4re øverste Huller og 2de Klapper bliver grebne med den venstre Haands Fingre; de andre 4re nederste Huller og de 2de Klapper, gribes med den højre Haands Fingre.

§. 3.

Bemeldte Bass-Dulcians Toner, eller Ambitus, strækker sig fra Contra B.; Men eftersom denne Tone ikke findes udi de ordinære Bass-Partier, men henhører til Contra-Bassen, og er kun her til Overflodighed, saa begyndes i følgende Noder fra C, hvorfra dette Instruments Tone-Længde strækker sig til g. Dyladelsen skeer ved den almindelige Bass-Clavis. (See Registreret, som anviser Clavis-Forandringernes Forklaring.)

De første Noder og Tall-Tabellen til Dulcianen.

																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																					</
--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	----

§. 4.

Disse almindelige Bass-Noder maa ^{3. 4.} en Begynder først lære, dernæst at kunde gribe Tonerne, som læres af hofsfølgende Talls-Tabel til Dulcianen ved Fingre. Figurens Forklaring, hvilket her fuldkommen med sine Tegn og Talls over hver Finger saaledes til Behag fremsættes:

5

Fingre=

Fingre = Figurens Forklaring.

- øverst i Tabellen bemærker det Hull under venstre Tommerfinger skal gribes.
 — Staaer Strøgen over ○, da gribes den øversie Klap, men staaer den under ○, skal den underste Klap gribes tilsiqe.
 1. 2 og 3 Finger forklarer sig selv i sine Rum paa Tabellen.
 L bemærker Lillefingeren, og bruges kun paa Clarinetters Lang-Klapper.
 ○ i Tabellens Mellemrum bemærker højre Tommelfinger skal gribe det underliggende
 4. 5. 6. Finger forklarer sig selv. (Hull.
 7 bemærker Lillefingeren skal gribe det nærmest liggende Hull eller Klap.
 8. at samme Finger skal gribe den fraliggende Klap.

§. 5.

Saaledes kan man betjene sig af Tals-, Bogstaver eller andre Tegn til at udmarke flere Huller eller Klapper, som maatte blive opfundne for Eftertiden paa nye ubekjendte Instrumenter. Naar man vil opsætte en Tabel til et blæsende Instrument paa denne Maade, kommer man meget lettere dertil end det lader: thi man trækker først det 5 liniede Systema med et Restral (*), hvorpaa Noderne skal skrives; med det samme trækker man de 10 Linier til Tabellen som til Claveer-Noder, hvorefter imellem Fingrenes Tals og Tegn bemærkes til alle forekommende Toner paa de Musicaliske Instrumenter; og saadan en Tabel kan man i et Øjeblik, naar man vel har gjort sig Fingre-Figuren bekjendt, opsætte. Denne Maade vil dog falde de fleste som har lært efter de almindelige Tabeller forkiert i Øjnene; Begyndere behaager kun at vende Tabellerne ret for sig, og at forestille sig sine 10 Fingers Tegn med Figuren, og derefter at gribe det Instruments Toner efter de ved hver herudi anførte Tabeller. Finder nogen den almindelige Maade bedre, som og er meget begribelig, naar Instrumenter tegnes ved Tabellen, som udi Hr. BERLINS Musicaliske Elementer, hvilket grundige Bærk han lod trykke Aar 1744 i Tronhiem, recommenderes Læseren dette Musicaliske Norske Skrift til videre Oplysning.

§. 6.

Af medfølgende Tals-Tabel til Dulcianen merkes, at Lillefingeren paa den venstre Haand har intet at bestille paa dette Instrument; derimod har den højre Lillefinger 2de Klapper at opaa, men især har Dulcian-Opfinderen paalagt den venstre Tommelfinger den sværeste Opagtelse; Denne har, foruden sit Hull, 2de Klapper, en paa hver Side af Hullet at gribe tillige, hvilket Greb dog ikkuns forekommer, naar man vil

§ 2

(*) Restral er et lidet Messing Instrument, der med sine 5 Penner skriver 5 Linier i hver Trak; Det er blandt Musici vel bekjendt.

vil lade contra B høres; de andre 1. 2. 3. 4. 5. 6. Mellemfingre, som og den højre Tummelfinger, har hver sit underliggende Hull at gribe, som om de foregaaende blæsende Instrumenter er indberettet. Jeg haaber ved disse ofte igientagne Forklaringer, at have givet oversflødige Underretninger, at en Begynder maatte kunde selv vejslede sig til Grebene paa indemelte Instrumenter af høsfølgende Tabeller.

§. 7.

For des maageligere, helst i hastig løbende Bals-Sager, at kunde bruge Fingrene uden Hinder, hæfter man et Baand, som til den Ende hænger i Dulcianen, paa en af Bæstekaapperne, til behørig Højde af Røret. Røret giver best an, naar man venner sig til at blæse det lidet paa skalle, saa at den eene Kant drejes noget ned paa den højre Side. Tonerne maa endelig paa dette, som og paa alle blæsende Instrumenter, udstødes med Tungen. Man kalder det at have en slygtig Tunge, naar man ved dens hurtige Bevægelse kan paa Dulcianen frembringe Tungeslag-Toner, som lyder meget færdig, naar de i et Lob eller et andet passende Bals-Sag vel bliver udførte.

§. 8.

Dulcianens Lyd forekommer dem, som ingen Skionsomhed har om Musiqven, som et meget slygt ildelydende Instrument; de vil heller have strigende Spil, som om Violinen §. 5. erindres; Vel er det sandt, at af en Begynder eller en som har lært noget lidet at fuste paa den, kan man ikke heller faae dens rette behagelige Tone-Intention at høre. Skionnere sætter altid ligesaa stor Priis paa at høre en behagelig Fagott, som en Violin, Flaut, Clarinet eller deslige Discant-Instrumenter; Endelig, een eller Modderen, en anden Datteren; en inclinerer for det som kan være en andens Temperament modbydelig. Det er ellers en bekiendt Tale iblandt Musici, at en Concert uden en god Bals, er som et Skib uden Compas; thi i Bals-Partiet ligger Fundament-Tonerne, hvorom Compocitions-Kunsten og General-Bassen giver bedre Forklaringer, som og om Tonernes Intervaller m. m.

Dm

Om Walthorn

§. 1.

Walthorn bliver kaldet i Noderne Corno af det Italienske Sprog. Man maa have til adskillige Toner, nemlig d, dis, f, g og a Horn for at accompagnere til andre Instrumenter, men Lærdommen er eens paa dem alle; Til flere end disse benevnte Toner at forandre Tonen paa Walthorn, betiener man sig af Bøjler og Sæt-Stykker. Der er opfundet Walthorn i disse Tider, som man med Bøjler og Sæt-Stykker kan forandre til alle brugelige Toner udi Musiquen, men de falder endnu meget kostbare.

§. 2.

Paa det 5 littede Systema til Walthorn bruger man Tydsk Clavis. Tonerne, som allene ved Gehøret og Ansæen maa træffes og lade sig høre (see om Zinken §. 5. 6.) begynder fra C og gaaer til det 3 strægede c, og der over dependerer det af enhver Ansæt, hvor højt de kan pinitere de fine Toner. Hvad Toner som naturlige og reen vil af Walthornet, tillades at lade sig høre, kan behageligst sees af følgende Noder:

De første Noder til Walthorn.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12.

c e g c d e f g a h c
c g c

§ 3

§. 5. En

§. 3.

En Begynder paa dette Slags Instrumenter venner sig først til at blæse de 4re første Toner $\underline{c} \ \underline{e} \ \underline{g} \ \underline{c}$, men for at træffe disse Toner fra først, da man hverken har Strænger eller Huller til Hielp, men allene Gehøret og Ansæten, maa de af en som kan blæse Walthorn gives Tonerne an, men i Mangel heraf, kan de efter Gehør af et andet stemmet Instrument, naar de først er underrettet om de Toner, som indeholder disse 4re Toner med Walthornet, selv lede sig dem til, og saaledes øve de sig udi at kunde blæse, og træffe hvad for een af disse bemeldte Toner de forlanger, uden af fejle.

Dernæst læres de følgende Noder at kiendes, og blæses fra $\underline{c}$ til $\underline{c}$, en Tone efter den anden, saa højt som det er mueligt uden Syrrængsel at kunde bringe Tonerne. Ved Øvelsen faaer man bedre Ansæt til alt højere og behageligere at udføre Tonerne af blæsende Instrumenter (See videre om Trompeten §. 5.)

§. 4.

Det er ligesaa kunstigt paa Walthorn at kunde lade sig høre færdig i de dybe Oktav-Toner, den Secunden for det meste har med at bestille, som det er at Primeren er øvet, og har Ansæt at løbe i Højden i de fine Toner. At høre 2de saadanne dygtige Walthornister at blæse Prima & Secunda sammen, naar man er et Stykke ifra, og helst hvor der gives Echo (S. v. om Clarinetten §. 2.) er meget fortræffeligt.

§. 5. Foruden

Nota. For at betage Skallets Lød, som desuden af en Begynder er ubehagelig at høre, sætter man en løs Stræng-Drop i Skals-Stykket, eller holder Haanden ind i Nabningen, at Lyden bliver dampet imedens man øver sig.

§. 5.

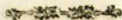
Foruden den Tone som Walthornene stemmer i, og de Toner som derudi naturlig vil lade sig høre, kan man forskere dem i et Par andre Toner, som kaldes at blæse falsk Walthorn; men disse Toner er dog ganske ufælskommen, især for Secunden at udføre. Iblandt de overdrevne Toner, som Componisterne undertiden sætter i Corno-Partiet, er den Tone sis ingen fastliggende Tone; det er f, som man maa tvinge med Ansæen til at lyde sis.

§. 6.

C Dur er den egentlige reene og naturligste Tone paa Walthorn og Trompet. Tonernes Forandringer skeer ved andre indstærkede Walthorne, Bøjler, Sax-Stykker o. d. L., som før er meldt. I Noderne er der ikke stor Studium til saadanne Slags Instrumenter. I Henseende til Nodernes Tid, Tacten o. s. v., som og nødvendig ber læres, henvender man sig til Registeret, som anviser Paa. paa sit behørig Sted, hvor saadant er afhandlet i Korthed. Walthorn fordrer Behør, og især en god Ansæt, hvortil hver udvælger sig et Mund-Stykke, som de venner sine Lærere til at kunde udføre Noderne, baade i gradløbende, som og i frastiggende Toner, i de Dybe med Korische, og i de Høje med Behag og en fin Piano, alt eftersom de forekommende Nodesaker udviser; Det ziirer og meget, at kunde udholde en Trille iblandt paa og en anden Tone, da imidlertid Secunden gjør Cadantz, og udholder i de dybe Toner.

§. 7.

At kunde blæses paa tvende Walthorne, Prima & Secunda paa engang tilfide, af een Person, er en Kunst, som meget saa har ladet sig høre med: det lader sig dog giøre ved lang Øvelse: Jeg har selv for endeel Aar siden prøvet det, og jeg kom saa vidt, at jeg langsom kunde blæse et Par smaae Walthorn-Stykker, men det bedærvede mig ganske min Ansæt til eet Walthorn, Trompet &c., hvorover jeg maatte lade denne kunstige

stige Dvælse videre fare. Det bestaaer næst i en stærk Ansatz, at man lader sig gjøre 2de smaae smal-kantede Walchorn Mund-Stykker, som sættes i Walchornene. Man sætter Mund-Stykkerne an paa Munden, og øver sig, indtil man kan faae begge til at lyde paa engang. Det Walchorn som den højre Haand holder, blæser man Primo udi, og det venstre Secund, men begge Stæmmen maa for det meeste følges ad i Tønerne, derfor maa man ikke vente, at der af en Mund kan udføres paa 2de Walthorne tillige andet, end saadanne simple Stykker, hvor Secunden følger sin Primo. Det vilde og være farligt, som Musicant, at vove sig, i et uskionksom eller bestienket Selskab, for een at fornøje dem paa 2de Walthorne, hvor der raabes: Blæs op! (*) thi de skionner undertiden ikke hvad det koster den, som holder længe ud paa blæsende Instrumenter. (See om Trompetten §. 3.)

Om

(*) Om den vel bekiendte Jerusalems Skoemager, som med første kan ventes, har man de tilforladelige Errettelser af en Barbeer-Svend, at denne gode Mand havde paataget sig Post-Sækken at føre frem. Under Vejs traf han ind i et bestienket Selskab; Der Glasterne fik hans Post-Horn at see, raabte de: Blæs op! Blæs op! De nødte ham til at blæse; men der han ikke vilde længe, eller Ansagen slog ham fejl, stødte de ham ud, og sagde: Skoemager! bliv ved din Væst.

Om Trompetten.

§. 1.

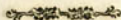
Der er ingen af de her før ommeldte Musicaliske blæsende Instrumenter, som er saa heroisk og giennemtrængende, men tillige sværere at holde længere ud at blæse, end som Trompetten. Den er et Fældt og Melistisk opmuntrende Instrument, hvorover den og er udtrykt i det Kongl. Fældt-Baaben. Endelig bruges og dette prægtige Instrument, hvor der noget ret glædskabs Tegn og Enkenskninger, fornemme Skaaler, Vivat, Hurra &c. skal gives tilkiende, som og ved de Kongl. Taffeler af Hoff. Trompetterne lader sig høre.

§. 2.

Men det er gaaet med dette Kongl. Instrument, som med mange andre prægtige Ting, der ickens burde være til de Fornemstes Zrater &c. Trompetten misbruges paa adskillige Stæder for ringe Gølf, som og vil være med. Udi Danmark og Holsteen danter Bønderne Menuetter for 4 st. efter Trompettens Lyd paa sine Træ-Skoe, ligesom den Norske Fjeld-Bonde i Bryllupper fornøjer sig paa sine Næversaaede Skoe i en Fjeld-Dans efter Trommen.

§. 3.

Det som om Begyndelsen paa Walthornet §. 3. er lært, forholder en Trompett-Begynder sig efterrettlig; Man bruger samme Slags Noder, thi Nøgelen er ligeledes trindst g Clavis, og dens Toner strækker sig fra $\bar{c}$ til c &c. Trompetter staaer almindelig i dis, en heel Oktav højere end Dis-Walthornene i sin Lyd, hvorover de er dobbelt saa svære at blæse som Walthornene. Man har haft fæle Exempler, at en og anden har mistet sin Hilsen, sprengt en Nare, eller en anden Deel indvortes, ved at ville forcere Trompetten over sine Kræfter, eller og af Dveritilse, som jeg i Slutningen af Walthornet

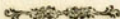
hornet har erindret. Det raades altsaa enhver Begynder, at de ikke vover sig videre, især paa Trompetten, end deres Ansah og Hilsen vil tillade, thi ved Øvelsen, som giver Ansahen, kommer de omsider til de høje Toner, som i Begyndelsen var dem plat umueligt at lade høre.

§. 4.

Jeg sagde, at Trompet og Walthorn, i Noderne, er meget hinanden lige; det kommer kun an paa, at kunde tvinge den første i Høiden, men i de dybe Toner behøves ikke den Bærdighed til Secunden, som paa Walchornet. Det som §. 6. om Zinken er skrevet, behages at eftersees, for at vænne sig i tide til den beste og lætteste Maade. Følgende Noder tjener altsaa til Trompettens Lærdom og Øvelse for en Begynder.

De første Noder til Trompett.

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
c	e	g	c	d	e	f	g	a	h	c	
										c	g

§. 5.

Til disse faa Noder er der ikke stor Videnskab udi at lære, men at kunde udblæse dem, hvilket dependerer af Øvelse og Ansæt, lader sig ikke saa lært gjøre. Ligesom til Walthorn bliver alle Trompett-Stykker og Partier skrevet i C Dur. Om Nodernes Tid og Tactens Fortegnelse m. v., som paa Registeret anvistes, bør de og at have nogen grundig Underretning. NB. Efter at Tonerne vel er lært i opgaende og nedgaende, i springende og fraliggende Toner, kan der begyndes med et simpelt Trompett-Stykke.

§. 6.

Trompett-Harmonien bestaaer af 3 Stemmer, neml. Primo, Secundo og Principalen, som er Tertien; Til den sidste ret at udføre, vil der en a parte Øvelse: thi Principalen, som den dybeste Trompet-Stemme kaldes, bør udblæses med Tungeslaa, saa at de fleeste Toner lader sig høre med en skarp Hvirvel, især paa de 4 første Toner, c e g c, hvilke Toner den 3die Trompetter for det meeste har at blæse.

§. 7.

Som Trompetter til Lands eller Bands, eller og som Hoboist, er endnu et Haab for dem, som allerede har employeret sin Tid i en ordentlig Lære til Musiquen; For Eftertiden bliver der vist faae eller ingen, som man allerede merker, der har Lyst til at pløje og faae paa den Grund, hvor andre er givet Hosten og Ødels-Retten, isald der intet Haab om Forandring af det Kongl. allernaadigste Rescript, givet den 14de Junii 1780, for dem er at vente ved en allerunderdanigst bedre Forestilling.

§. 8.

Hvor duelige de Herre-kaldede vil blive til Musicantere, isald de ikke har lært, saavel spil op, (s. v. om Walthornet §. 7.) som spil ned, vil Tiden lære, og især naar der ingen Føls bliver at bekomme, der har lært at spille, saavel en Concert og Solo, som

en god Menuet og paafølgende Springdant. Man merker desværre allerede denne Mangel. De finaae og forfuskede Musican-Tjenestier har just ingen Fare, men de faa ryddede og dyrkede, som der tractes efter, haver sig meest at befrugte. Eet af to vil jeg raade mine Herrer Med-Colegier: Først, at de i Tide søger ved gode Forestillinger om en Kongl. allernaadigst Forandring af forbemeldte Rescript, eller tager imod Etiaabnen og lader Violon med Efterkommerne sørge.

§. 9.

Imod Finalen af forbemeldte korte Underretninger og Erindringer over de herudi anførte 14ten Instrumenters første Grunde, vil der nu spørges, om denne min første Prøve maa findes recommenderet hos Musiqvens Belyndene og Begyndere?

§. 10.

At Musiqven for mange Aar siden her paa Staden har været skral og mis-recommenderet, ja slet afslagt, og uden Satieng af Bedkommende, gaaer her Syn for Sagn, og iblandt andet kan man læse det af Hans Excellence Hr. General-Admiral GULDENLÖVES Dag-Register over Sal. Kong FRIDERICH den IVdes Rejser i Norge A. 1704 (*), hvorover det Spørgsmaal er u-undgaaelig: Hvad godt kan der vel ventes af den biergfulde Sandgrund? Jeg maa behageligt sige Dem: I disse Biergfulde Klipper og Dale findes og meget Godt, naar de bliver opelskede; desuden, den Sød, som jeg her udi dette lidet ringe Prøve-Stykke har ladet komme for Dagen, er ikke avlet paa nogen Sandgrund; jeg har bragt den med mig fra vel dyrkede Stæder.

§. 11. Ende.

(*) Den 7de Maj blev Kongen, da han til Middag spiste, opvartet med en Concert-Musiqve, som bestod af Violiner, hvis Strænge man paa en ubarnhiertig Naade strøg, (See om Violinen §. 5.) et Positiv og en elendig Aria, (s. v. om Clarinetten §. 1.), som Byens Cartor sang, og blev gelejdet af nogle Stemmer, som Ol og Brandeviin havde bragt til den allersidste Yderlighed.

§. II.

Endelig har det Syor, som viser sig allerede her i Væst-Eggen til det almindelige Vel, der opmuntres ved nyttige Selskaber og Videnskabers Opvekkelse ved højsæbe-
gelige og fornuftige Foranstaltninger, opmuntret mig at være med i mit Fag, og at
lægge Haand paa Ploven; men at Pennen som oftest har gaaet ud af den i Skrive-
Kunstens regelmæssige Furer, udbeder jeg mig, som i Fortalen, ydmygt undskyldet.
Jeg har desuden verelvtis brugt Pennen og Kniven til at udfærdige i Træ de her i Bo-
gen trængte Figurer; thi da her ingen var paa Stedet, som forstod at udfærdige saadanne,
som til Bogtrykkeriet maa gøres bagvendt og heel forkierte, maatte jeg selv, for ikke
at opholde Bogen, som allerede var under Præssen, uden Tegning, udfærdige disse Fi-
gurer, som nødvendige Forklaringer, saasom de viser sig. Den eeneste Frugt og Be-
lønning jeg ønsker mit Arbejde, er, at det meget Utrud maatte blive hemmet i Kraft
af Privilegier, og at behagelige Verter i den Sted kunde blive opstæde, hvortil jeg
sigter med den første Prøve.

Efterfølgende korte

A f h a n d l i n g e r

lærer de nødvendige første Ting

til

De første Noder

paa alle Slags

Musicalste Instrumenter,

saasom:

De 12 Toner i hver Oktav, Kryds, b og Quadratum, Claviserne, Tacten, Noder-
nes Tid, Pauserne, Dur og Mol, Signaturer og Repetitions-Tegn &c. &c.

I mueligste og tydeligste Korthed afhandlet

af

L. N. BERG.

Den

Den første Afhandling.

Hvorledes de 12 Toner med Noder betegnes paa det 5 liniede Systema.

Efter at Begyndere paa Musicalke Instrumenter af det Foregaaende og ved Information vel har faaet Grund om de første Noder, som ved ethvert afhandlet Instrument findes antegnet, som er c d e f g a h, de 7 første Toner, den 8de, som paa Latin kaldes Octaven, er den følgende c, som ellers er Begyndelse-Tonen til de næstfølgende 7 Toner ic. En Octav indeholder altid 8te Toner med Begyndelse-Tonen. Saaledes at forestille en heel Octav i en cirkelrund Figur med Begyndelse- og Endelse-Tonen, hvormellem er en Stands, ligesom imellem de 7 Toner, fremstilles her udi denne høstrykte Octav-Figur.

Saa læres der videre de tilhørende 5 Toner, som er cis, dis, fis, gis og b, hvilke Mellem-Toner med de 7 første, tilhammen i sine Grader, er de 12 Toner, som kaldes den Musicalke Scala. Tonerne, som med Noder paa det 5 liniede Systema bliver tegnede; findes af de Linier og Rum de staae med sine Puncter eller Hoveder paa, som om de foregaaende Noder er lært. Den fra Hovedet opgaaende eller nedgaaende Rumpe eller Strøg gjør intet til Nodens Navn, hvilke her med eet erindres. Clavisen,

sen, som bemærker en Nøgel, er egentlig den, som forandrer Tonernes Navn paa System.

Af denne hosfølgende Claveer-Tabel, som skal forestille et Claveer-Gribe-Bræt med 4 Oktaver, kan de 12 Toner i hver Oktav læres, hvilket desuden kan tjene Begyndere, i Mangel af et Claveer-Gribe-Bræt ved Haanden, til Lærdom og Efter-syn. De understaaende Tall viser, at Oktaven, som i den runde Figur er cepareret fra Primo-Tonen, bliver her i sin Orden ved 8. i. under hver Begyndelse-Tone forestillet.

Claveret med 12 Toner i hver Octav eller 49 Taster.

Den anden Afhandling.

Hvorledes Noderne kaldes efter hverandre, som kiendes af de 3de Slags fortegnede Claviser paa det 5 linede System.

Clavis-Figuren er 3 Slags, nemlig: G, C, F; Een af disse bliver antegnet allerførst paa de 5 Linter; En Clavis, i vort Sprog, kaldes en Nøgel, der forestilles at opslukke, hvorved tilkiendegives, hvad det Systemas paafølgende Noder skal kaldes i sin Orden:

1) For Exempel: Naar G Clavisen, som ellers kaldes Tydsk Clavis, eller Violin-Clavis, staaer med sit Nam eller Dje paa den 2den Linie, saa kaldes de paa denne Linie forekommende Noder g, hvorefter de følgende paa Rummen og Linterne i deres Orden heeder a h c d e f g x. den heele Node-Plan igiennem; staaer g Clavisen paa den første Linie, kaldes den Fransk Clavis, og den 1ste Lintes Noder heeder g; De følgende Noder kaldes derefter, som meldt er. Denne Clavis bruges nu sielden, og ikke uden til Flute à bec eller Flute Douce; men Tydsk Clavis bruges til mange høj-klingende Instrumenter, saasom: Violin, Flauto Travers, Hoboe, Clarinett, Walthorn, Trompett o. d. l.

2det Exempel: C Clavis staaer enten paa 1, 2, 3 eller 4de Linie, hvorefter den selv kaldes, nemlig: Discant- høj Alt- almindelig Alt- og Tenor-Clavis; Naar C Figuren griber den første Linie, saa kaldes den Linie eller de paa første Linie staaende Noder c, hvorefter de følgende Rum og Linter med de paa tegnede Noder i deres Orden kaldes d e f g a h c x., som om g Clavisen er viist. Staaer C Clavis Figuren paa den 2den Linie, saa kaldes de Noder c, og de følgende der efter; Ligesaa forholder det sig med 3die og 4de Linie. Denne Clavis bruges til adskillige Musicalke Spil, Strænge-
(3die

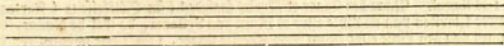
3die Exempel: F Clavis kan staae paa 3die, 4de, eller 5te Linie. Den bruges til grove og dyb-tonede Bafs-Instrumenter, hvoraf den kaldes Bafs Clavis. Naar F Figuren griber een af disse Linier, saa kaldes den Linie og Noder F, hvorefter de følgende Rum og Linier med deres Noder i sin Orden heeder g a h c d e f r., som om G og C Clavis Figuren er afhandlet. Den Bafs Clavis, som almindelig bliver brugt frem for de andre, bliver paa Systema fortegnet at gribe den 4de Linie, og bruges til Claveer, Basson, Bafs-Violen eller Violoncello, Dulcianen, Bafs-Basson o. d. l. Bafs-Instrumenter, som og til Bafs-Vocal-Musiquen.

Hvorledes bemeldte 3de Clavis-Figurer bliver betegnede, kan sees af dette højsfølgende Systema.

1ste G Clavis.

2den C Clavis.

3die F Clavis.

Lydst, Fransk, Discant, Alt, Tenor, Bafs, Clavis-Figurene.

Efter at en Discipel om Clavis-Fortegnelsens Forandringer er bleven underrettet, hvorledes Noderne ved Clavisen oplades, og i deres første Orden kaldes c d e f g a h c r., læres der videre om Dphøjelses og Fornedrelses-Tegnenes Forandringer, hvorved cis, dis, fis, gis og b af de første 7 Toner kommer, og afserles paa det 5 liniede Systema som udi følgende Afhandling forklæres.

Den tredie Afhandling.

Hvorledes Kryds, b og Quadratus - Fortegnelser i Noderne forandrer Tonerne ved at ophøje eller fornedre dem.

Disse 3de Hielpse-Tegn, #, b, h, giver Begyndere nok at bestille, førend at de kan faae et rigtig Begreb om deres Forandringer og Omverlinger i Tonerne; men at man ikke skal være vidtloftig, og derved giør Tegnenes Forklaring og Virkning meere kroget for en Discipel, end behøves, bliver det Nødvendigste i Korthed afhandlet ved følgende 3de Hoved-Reguler:

1ste Regul. Naar der staaer et Kryds saaledes i sin Skikkelse # i Fortegnelsen strax efter Clavisen paa en Linie eller et Rum paa Systema, da skal de Noder, som forekommer paa den Linie eller Rum hvor Kryffet staaer, i sin Tone ophøjes een Grad, (som nogle kalder en halv Tone), højere, end den i de første 7 Toner befindes at lyde, og alle de Toner, som kaldes med samme Navn eller Bogstaver, bliver ligeledes ved og med det samme, formedelsk det fortegnede Kryds, ophøjede; for Exempel: Staaer der et Kryds for f, saa bliver alle, baade grove og fine Toner, som heeder f til fis, saa at de skal gribes og lyde den Tone fis, i Steden for den naturlige f; Ligesaas bliver c ved Kryds ophøjet til cis, d til dis og g til gis &c. Det bliver altsaa nødvendig, at eftersee Fortegnelsen, førend man begynder Stykket i Noderne, for at viide hvad Toner der er ophøjet eller fornedret, hvorom den 8de Afhandling om Dur og Mol videre giver Forklaring. Det foreskalder som oftest i Noderne, at et Kryds eller et b kommer næst for
en

en Node i en Melodie, hvilke ligeledes forandrer den Node de staaer for een Grad, indtil den bliver befriet ved et Quadratum.

2den Regul. Naar der staaer let lidet b i Fortegnelsen paa en Linie eller Rum, forandrer dette Tegn de Toner en Grad lavere, ligesom om Kryds-Forhøjelsen er underløst, saa at b for h bliver b, tilligemed alle de Noder eller Toner som beeder h; Saaledes ved dette Fornedresses Tegn bliver e til dis, a til gis, d til cis, og saa videre i alle Toner, hvilket om Kryds-Dphøjelsen, i Overeenstemmelse med b Fornedressen, forholder sig i Fortegnelsen og Noderne, som i 1ste Regul er lært.

3die Regul. Befrielse-Tegnet kaldes Quadratum, og er saaledes i sin Skikkelse s. Dette Hjelpe-Tegn befrier Tonen fra et foregaaende Kryds eller b, saa at den Node eller Tone bliver igjen i sin første Tilstand, efter de første 7 Toner at aagte, for Exempel: De Noder, som formedelsk Kryds-Dphøjelsen, eller og b Fornedressen ere fra deres, saa at siage, naturlige Tone C Dur, ved et af disse Tegn blevne forandrede til cis, dis, fis, gis eller b, bliver afsløste eller befriede ved Quadratus-Tegnet, til igjen at kaldes, gribes og lyde c d e f g a h, for hvilken Node-Tone dette Tegn befindes, som en Afsløser, eller Befrielse. Hvorledes disse 3de Hjelpe-Tegn viser sig paa Systema for Noderne, kan af følgende tages i Betragtning.

Kryds eller b.

fis, f, cis, c.

b h dis e.

1ste
Exempl.

2det
Exempl.

11.

1te i Foretegnelsen.
Dphøjelse, Fornedrelse.

2det i Noderne forekommende.
Dphøjet og befriet, fornedret og befriet.

R 3

As

Af disse korte Exempler, som viiser de 3de Hoved-Reguler, hvorledes Kryds ophøjer, b fornedrer, og Quadratum befrier Tonerne, bliver de 3de Forandrings-Tegn gjort begribelig til alle de Musicalke Instrumenters Melodier; hvornæst Tactens Fortegnelse, som deeler Tonernes Tid i enhver Melodie, strax efter Clavis-Figuren og Hjelpe-Tegnene har sin Plads paa Systema, hvilket i denne Orden følgende Afhandling i mueligste Korthed og Tydelighed behageligt skal blive til Begynderes Underretning og videre Fremgang afhandlet.

Nota. Endnu vil man behageligt have Begyndere erindret, at i hvor simpelt og begribeligt jeg har besittet mig udi alle Tilfælde ved Exempler, Figurer, Afdeeling, og i mueligste Korthed m. m. at udgive dem de første Prove med disse 8te tilhørende Afhandling, vil dette simple Værk dog ikkun være dem til liden Fremgang og Rytte, der intet af de Musicalke første Grunde har lært, og uden Information, ved egen Læsning og Øvelse, tænker her at lære sig selv Noderne og Nodernes tilhørende Ting og Sammenhang; Det gaar dem, der allene ved Bogers Læsning, uden videre Lærdom og mundtlige Forklaringer, vil for en ringe Ting købe sig det Musicalke Studium til, som den, der købte Lov-Bogen, for allene af denne at blive en Slags Jurist.

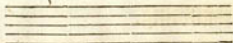

Den fjerde Afhandling.

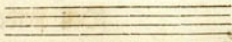
Hvorledes den liige og u-liige Tact bliver fortegnet med Ciffere, hvorved Tonernes Tid bliver inddeelte i sin Orden.

Tacten er enten liige eller u-liige i sine Bevægelser; Jeg vil, for des begribeligere for en Discipel at fatte Tact-Barsenet, kuns opgive de meest i Noderne forekommende Tact-Inddeelingen, hvoraf de andre sielden forekommende skyder og bliver gjort forstaaelige. Den liige Tact, som kaldes en simpel slet og jevn Tact, har et liige Antal af lige store Deele, som: Deele o. s. v. Den u-liige, eller Trippel-Tact, har u-liige Antal i lige store Deele, som: 2c.

Naar en Tact skal betegnes, sætter man strax efter Clavis-Figuren et af disse Brok-Figurer, hvoraf det øverste Talt viser, hvor mange Bevægelser Tacten i den Melodie udfordrer; det nederste Talt viser, hvor langsom eller hastig enhver af de Bevægelser skal indeholde. Formedelsst at styre en samlet Vocal- og Instrumental-Musique, skeer Tactens Bevægelse af en Cantor, eller saadan en Person, som forstaaer at holde Tactens ordentlige Bevægelser med Haanden. Deraf kommer det, at Deelene kaldes Bevægelser, badet ellers er gandske u-tilladelig, i en Musiq-Samling, at give nogen Slags Gebærder eller Bevægelser, uden den ordentlige Tact, som dog kuns maa lade sig høre Piano af Formandens Fod, og iblant vel ercicerede Musici, bliver Tacten ikkuns at høre til de 3 à 4 første Tacter; Enhver beholder denne Slag-Bevægelse til sin Efterretning, indtil der skeer Vorden, eller ifald Tactens Forandrelse i Noderne bliver forandred ved et andet Ciffer, da der atter af Formanden gives Tactens Gang tilkiende. Disse liige og u-liige Tact-For tegnelse viser sig paa Node-Planen saaledes. (Z

Den liige Tact-Portegnelse.

Den u-liige Tact-Portegnelse.

Z betegner en simpel Tact, nemlig, at der er to Beværgelser, ligesom en deels Tact, men i hver en to toendeels Tid. C betegner, at der er 4re Beværgelser, og i hver en fjerdedeels Tid. og deele har 8re Beværgelser i Tacten, og saaledes findes altid den liige Tact at indeholde 2 Beværgelser. Ligesaa i den u-liige Tact er

hverandre ligt, formedelsst disse har tre Beværgelser i Tacten o. s. v. Det gjør kunns Forskiellen, at een Tact gaaer dobbelt og dobbelt saa hastig eller langsom i Tiden imod en anden. Det bliver altsaa fornødent, at lære Begyndere hvad Tonernes Tid er, ved at forklare dem, hvorledes Tonernes Tid ved Noderne bliver forestillet, som læres i følgende Afhandling, om de skal kunde faae et ret og tydeligt Begreb om Tact-Bæsenets Portegnelse.

Nota. Der findes ofte Personer, som har et Slags Geher af Tone-Kunsten, men fejler i Tact-Bæsenet. Disse, omendskiønt de aldrig selv, eller ved den bedste Information, kan lære noget tactfast og behageligt udi Musiqven, saa er dog saadanne de allervanskeligste for en Musicus at fornøje, især til Danc, hvor Tacten og Tørens Uorden for det meeste bliver tilføjet Musiqven, isald Skønnere ikke judicerer. Ej at tale om dem, som hverken har Geher af Tone-Melodien, Tacten ic, hvor en Solo af en Pibe og en Tromme, eller af en Flauto Travers med en Bals er dem lige gøldig.

Den

Den femte Afhandling.

Hvorledes Tonernes Tid ved Noderne gives tilkiende ved Deele, som gaaer dobbelt op imod hverandre.

Efter at Noderne til et Instrument vel er lært, hvad de heeder, og hvor de expedir skal gribes med de tilhørende Fingre, vilde det enda kuns blive en slet Melodie, om alle Toner blev uden Orden og Regul lige langsom eller hastige spillede. Man har derfor opfundet, at betegne Noderne aabne som et O eller o, hvilke Noder bemærker de meget lange; men de lukte, med en Stræg, som gaaer enten op eller ned fra dens store Punctum; disse kalder man Tierdendeele, som spilles maadelig; Over den op eller nedgaaende Stræg, overstryger man 1, 2, 3, 4 Tverstræger, naar hastigere Noder skal betegnes, som: 8, 16, 32, 64deele i sine dobbelte hastige Løb udviiser.

Nodernes Tid er altsaa det andet en Discipel nødvendig maa lære og give Agt paa ved Noderne. For at give tilkiende, som ved et Maal, der skal forestille Nodernes Tids Længde og Korthed imod hverandre, i og med Tiden at giøre en Lignelse, har jeg paa følgende Plan paa det tydeligste saaledes stillet Begyndere de 6 Slags Tids-Afdeelingen med hofølgende Forklaring for Dem, at de kan faae et tydelig Begreb om de Kiendteegn, hvorefter man har at rette sig, i Henseende til Tiden, da man her af denne følgende Tabel indseer, at den første lange Node allene tilhører det samme Maal, som de 16 korte Noder, med Tiden at ligne, kommer ud med.

Om Nodernes Tid.

1
2
3
4
5
6

Denne Node er en heel Tid, Tact eller Slag.

3 disse er en halv Tid i hver, eller to 4deele
Fierdendeele. 4 til en heel Tid.

Ottendeele, hvoraf gaaer 3te til en heel Tid.

Sextendeele, hvoraf gaaer 16ten til en heel
Tid.

30 og Trediveendele. 32 til en heel Tid.

Til 64deele stroges nok en Strøg over No-
derne, hvilket atter fordobler Tiden 1c.

Uf denne Tabel, om Nodernes Tid i den slige Tact, som har sin Grund i 2 Be-
værgelser, bliver Nodernes Tid i den u-slige Tact af 3 Beværgelser forklaret, saaledes,
at en heel Tact eller Tid bliver ved en Punct (.) tillagt en halv Tid længer end den i o-
vennævnte Tabel validerer; Ligesaa bliver og de andre Deele ved en (.) formeeret, i
pro Portion af deres Værdie, for Exempel: En Punct eller Prik ved en halv Tids Node,
tillægger den en fierdendeels Tid, saa at den bliver tre Fierdendeele lang. En Prik ved en
fierdendeels Node tillægger den en ottendeels Tid. En Prik ved en ottendeels Node
tillægger den en 16tendeels Tid og saa fremdeles. — Efter denne Tids For-
klaring, hvorledes Tonerne skal høre sig høre, lang, halv saa lang, maadelig, hastig,
dobbelst og dobbelt saa hastig o. s. v., som ofte er repiteret, følger det gamle Drdsprog:
Der er Tid til at tale og Tid til at tie, hvilket og udi Musiqven bør læres, at kunde
paasere en accorat Tid, som følgende afhandling i Korthed forklarer. Den

Den siette Afhandling.

Hvorledes Noderne og Pauserne forholder sig med hverandre i Tidens Afdeeling.

At pausere er, at et eller andet Partie ophører og tier stille den afdeelte Tid, som Pause-Tegnet udviiser, med deres Instrument, medens de andre lader sig høre med det Componisten har givet dem i deres Stamme at udføre. Der forekommer som ofteste Pauser nu i et Partie nu i et andet i de Musicalste Compositioner, og helst i de fuldstem- mige Sager. De Tegn, som kaldes Pauser, er 8te Slags, hvoraf man betiener sig til at forestille de pauserende Partier, hvor mange Tacter, 4dendeele, 8tendeele, 16ten- deele o. s. v., som der skal ties stille eller gøres Dyhold med det lydende Instrument udi. Disse Tegn viiser sig saaledes paa Systema i sine Figurer.

$\widehat{4} \quad \widehat{2} \quad \widehat{1}$
1ste
Exmpl.	$\widehat{3} \quad \widehat{5} \quad \widehat{6} \quad \widehat{7} \quad \widehat{8}$
2det
Exmpl.

Det 1ste Exempel forestiller bemeldte 8te Slags Pause-Figurer, som begynder med 4 Tacter, 2 Tacter, 1 Tact, en halv, en 4deel, en 8deel, en 16deel, en 32deel at pausere. Det 2det Exempel forestiller de heele Tacters Pauser, som af de forste 4, 2 og 1 Tact ved Sammensætninger kan udgøres til 3, 5, 6, 7, 8 Tacters Pauseringer, og fremdeles kan man ved disse sammensatte Pauser forestille saa mange Tacter, som man behager.

De over de heele Tacters Pauser staaende Tact, som gives altid tilkiende hvor mange Tacter der skal pauseres, hvilke man i Takterne efter Godslaget, som skeer saa uformert og piano, at det ingen Vorden forarsager, tæller sig frem. Disse Tact staaer over, for i en Hast at vride hvor mange Tacter Figurene udgior. De heele Tacters Pauser er meget lært for Begyndere at kunde tælle sig frem udi, og dette kan de snart finde sin Regning i, med et rigtig Facit ved Endelsen; men de andre mindre Tids Pauser, saasom: Noderne staaer over det i 1ste Exempel, kan det ofte vare længe forend de kan komme efter den Accoratesse, som Tiden i det pauserende Væsen udfordrer. Det hjælper meget, at man først vel har lært foregaaende 4de og 5te Afdeelingen, og derved faaet nogen Grund om Tacten, og især om Nodernes Tid. Tonernes 6 Tids-Deele, og Pausernes 6 Figurer udfordrer i Liighed med hveranden een og den samme Tid, hvilket overstaaende Noder i det 1ste Pause-Exempel forklarer: Den Pause som hænger paa den 4de Linie, betegner en heel Tact at pauseres, og kiendes fra den halve Tacts Pause derpaa, at denne staaer paa den 3die Linie. Det halve Tacts Pause-Tegn kan ikke bruges i de u-lige Tacter, formedelsi de u-lige Tacter kan ikke deles i to lige store Parter eller Bevægelsers Sum, derfor sætter man i de u-lige Tacter mindre Tids Pauser i deres Antal efter Nodernes Bessaffenhed, i Stæden for den halve Tacts Pause, som istskuns kan bruges i den lige Tact.

Endelig, til Slutning om Tidens Afdeeltninger, hjælper det meget, at man lærer Begyndere ved Pauseringen, at tælle sig frem, saavel i de korte, som i de lange og heele Tacters Ophold, hvilket at fatte, i hvor simpel og tydelig man beskriver det, vil der mundtlig Information til videre Forklaring.

Den syvende Afhandling.

Hvorledes Repetitions - Tegnene og nogle andre brugelige Signaturer bliver iblandt Noderne betegnet.

At spille efter Noder paa et eller andet Musiqven tilhørende Instrument, kan skee paa 2de Maader: 1) At man lærer Noderne vel med deres Forandringer, Tid, Tact ic., som af foregaaende Afhandlinger og Underretninger er lært, og spiller dem simpel vort som de staaer eller findes i en og anden Melodie. 2) At man lærer at spille efter Noder ziirlig med Maneer, som man kalder Triller, Forslag eller Accorder, Mordanter og saadanne smaae Krydser, som enhver kan udfinde, for at giøre de blotte Toner des meere behageligere, som og at kunde Gleise, Stacere, nætte Tonerne ud, holde dem samlet med et Strog eller Bind o. s. v.

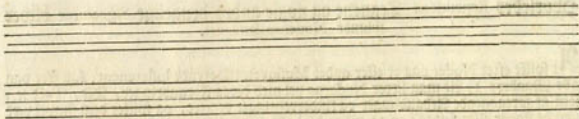
Repetitions- eller Igentagelses-Tegnene, Udholdelser, Finalen eller Endelse-Tegnet m. m., som nødvendig ved Noderne bør læres, bliver, tillige med de meest forekommende Melodie-Signaturer, ved denne følgende Menuets Noder i saadan mueligste Korthed forestillet, og ved de til den Ende indrettede Tacken anvist og forklaret, til videre behagelig Fremgang for Begyndere udi Instrumental-Kunsten.

Menuet-

Menuetto.

Primo & Secundo.

Indbemældte Forklaring ved Tacternes Indhold i Menuetten.

- 1te Tact. Efter Fortegnelsen, som er Tydsff Clavis fis og cis at gribe, og Tact, indeholder den første Tact et sammenbindelse Tegn, som er den Bøjel eller krumme Strøg, der binder de 4te i 6tendeels Noder tilfammen; Hvor saadan en Bindelse forekommer, over eller under Noderne, bliver de sammenbundne Toner med eet Strøg, eller paa blæsende Instrumenter med en liigebølgende Bind udførte, som kaldes at sleife; staaer der smaae Prikker under Bøjelen, da skal Tonerne draabevøis med et Drag, Strøg eller Bind udsleifes.
- 2den Tact viser, at over enhver af de 3 Tiedendeelte staaer en Comma (Strøg;). Hvor saadanne Puncter forekommer over eller under Noderne, bliver de samme knapt og kort udstødt, som kaldes Staccato.
- 3die Tact. Naar der staaer en liden Forslag Node for den større, vil denne lille anmelde sig ved en liden Sleifning. Saadanne smaae Accenter forekommer ofte i Noderne, og undertiden viser sig en samlet Mængde af saadanne smaae Noder for eller efter de virkelige Noder, hvilke smaae Ziratter skal udføres jurtlig, for at giøre de blotte Sager desto meere behageligere.

4de Tact. Efter de 2de tierdendeels Noder følger en tierdendeels Pause, som udgjør den 3die Tierdendeel i denne Tact. (See videre om Pauseringen i den 6te Afhandling.)

5te Tact indeholder en Tierdendeel i et kort Nedstrog, og de andre to sleifes i et Opstrog. Især paa Violinen forekommer der ofte saadanne afdeelte Buestrog i Noderne. Buens Drag til højre Side kaldes Nedstrog, og naar man styder den fra sig til venstre Side, kaldes det Opstrog.

6te Tact indeholder næsten det samme, allene at a og g skal staares i 2de Opstrog; men ikke haart, hvilket de overstaaende Prikker altid udviser.

7de Tact viiser et Tegn, som kaldes en Jahne. Det kan hende sig for den bedste Node-Skribent, at een eller flere Tacter kan forglemmes i en Melodie; for da ikke at skrive heelt Stykket om, anviises den udeglemte Tegn paa et belesligt Sted ved saadanne 2de Jahne-Tegn.

8de Tact viiser det store Repetitions- eller Igientagelses Tegn. Dette Figur-Tegn gjør en Afdeeling i Melodier og Musicalier; Man maa nøje see efter, om der findes paa begge Sider af denne Slags Figurer, de Repeter, Punctum eller Stræger, som her findes. Der forekommer ofte Repetitioner, som ikkuns har disse Punctums Tegn paa een af Siderne; den Deel bliver altsaa ikke igientaget, hvor disse Marker ikke findes, men vel den anden følgende Repetitions Deel. Der som ingen Punctums Marker staa, kaldes det kuns en Afdeeling i Melodien, og ingen Repetition. At repetere eller igientage forklarer sig selv af Ordet; thi det er nok engang uden Ophold at lade den samme Deel høre: Saaledes repeteres baade den første og anden Deel i denne Meluæ. Der er og en Igientagelse udi Noderne, som kaldes det indskrænkede Repetitions-Tegn, hvilket viiser sig med Prikker langs ned ved de 2de Tact-Stræger, som indskrænker Igientagelsen. Ofte sættes der det Ord (bis) over, der ligesaa betyder: Nok en Gang. Det Ord Dacapo, som ofte findes efter Melodierne, er og en Igientagelse, som stier fra Melodiens Begyndelse, til man finder Finalen eller Endelse-Tegnet. Staaer der Dacapo all-Signo, begynder man fra det Tegn, som

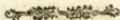

som for det meeste er 2de S, et over og et under, den Tact, hvorfra denne Tgentagelse skal stee til Finalen.

9de Tact. Den aabne to 4dendels Node, viiser en Stræng eller Rump fra begge Sider, op og ned. Hvor saadanne 2de Strænger viser sig fra en Node, som for det meeste stee paa de løse Toner til Violin, vil der siges, at Tonen skal fordobles, eller formeere sin Lyd, som stee ved at gribe næst underliggende Stræng med den 4de eller Fillefingeren saa højt, at naar man strøger paa disse 2de Strænger, at begge Toner lyder som een Tone. Det understaaende f betyder Forto; Hvor dette f staaer under i Noderne, vil dermed siges, at Musiquen skal lyde frist, stærk, indtil et andet Ord eller Bogstav indfinder sig. Det Tegn, som viiser sig ved Systemas Endelse, kaldes Custos eller en Bogter; det giver den forste Node tilkiende, som følger paa næstkommende System.

10de, 11te og 12te Tact indeholder Triker. Hvor saadanne tr. staaer over en Node, vil dermed siges, at den Tone skal lade sig høre med en Trille eller Trimulant. Til en Trille hører altid 3 Toner; den mellemste er Trimulant-Tonen, som leger nogle Gange saa hastig, som det er Tingenue mueligt med den næst overliggende Tone, og strax derpaa lader sig een Gang den næst underliggende Tone høre, for Exempel, saaledes: Naar tr. staaer over e. — d e d e d e h e, tr. over f — g f g f g f e f, og saa videre paa alle andre Toner. En Trille kan paa een og den samme Tone ofte lige beqvem for et Instrument, paa et andet ubeqvem, paa et andet umueligt at udføre; Saaledes er tr. over e i den 10de Tact ubeqvem at udføre paa Violin; thi det er en almindelig Regel for Musici, (men ikke for Bierfedlere) paa Violin, at man maa ikke lade nogen løs Stræng høres trillende; vil man udføre Trillen paa denne e, stiger man med Haanden i den almindelige Applicatur, hvor e gribes med 2den Finger paa Qvarren paa Violinen, og saa leger eller triller man med fis, som er den 3die Finger, hvorefter dis med den 1ste Finger anmelder sig een Gang, som udi indbemeldte Exempler er vist.

- 11te Taft. Den Trille over *h*s er beqvem at fuldføre paa Violin; thi den 2den Finger er villigst til Trillers Øvelse. Det under denne Taft staaende *Cres* eller *Crescendo*, det vil sige saa meget, at efter de foregaaende *Forto* eller *Piano* skal Musiquen høres og spilles maadelig, imellem stærk, og sagte, hvilke forekommer ofte i Musicalier.
- 12te Taft. Den Trille over *g* er ikke ubeqvem paa Violin at udføre; thi den 3die Finger lader sig og øve til en behagelig Trille; men den 4de Finger, denne lille, er der kun saa som kan bringe en India Trille paa Violin ud med. Paa *Flaute* og saadanne blæsende Instrumenter, bliver de fleeste Triller udførte med den samme Finger, som lukker Tonens Hull, og den underliggende Finger gjør efter *Sloaene* eller Anmeldelsen en Gang, som meldt er. Paa *Claveer-Instrumenter* udføres Trillerne med Mellemfingerne, hvilke især ofte foreskalder for den højre Haand i *Discanten*.
- 13de Taft. Under den høje *d*, som er en *Applicatur-Tone* paa Violin, staaer *p*, det er *piano*; Ordet bemærker, at efter foregaaende *Forto* eller *Cres*, skal der nu i efterfølgende Tafter spilles sagte, saa at man netop kan høre Melodien, indtil *f* indfinder sig paa nye, eller *cres*.
- 14de Taft viiser 3de Ottendeels samlede Noder, hvorover staaer et lidet 3 Takt. Disse 3de Noder kaldes en *Triol*, formedelst den Trippel de indeholder i Tiden, da der altid gaaer 3 i Taktens mod 2 af samme Slags. Noderne rigtige Samling i sine Classer at gjøre sig bekiende, hjælper meget til Ræddigheden i Noderne Tid. Der forekommer som ofteste *Trioler*, undertiden een eller flere efter hverandre i Noderne, hvor over eller under altid burde staae et lidet 3 Takt (eller et 6 Takt, nemlig: naar der er 6 *Triol*-Noder samlet i een Classe) men dette bliver ikke alle Tider af *Node-Skribenters* ne efterkommer; Endet paastaar, at naar *Noder* forekommer i *Trioler*, bør de at kendes fra andre 3 Classede *Noder* af Taktens Indhold og Afdeeling; Men man har endog seet vel øvede Musici, som i et hastig forekommende *Node-Sag* er bleven forlægen i Taktens, formedelst *Triolernes* lille *Kiende-Segn* ikke her udi regelmæssig efterkommes. Hvad skal da Begyndere i en Hast i saa Rald resolve til?
- 15de Taft har forbunden sig til den 16de Taft ved en liden Bøjel over den imellemstaaende Taft-Streg; Hvor saadan sammensøjede Tafter findes i Noderne, vil dermed siges, at den sidste og første *Node-Tone* skal med en Binde eller et Strog paa Instrumentet udføres i saadanne bundne Tafter.

16de Tact indeholder en Triol, som allerede er forklaret; Derefter staaer Endelse-Tonen d; thi Menuetten er af d Dur, hvormed den følgende 8de Afhandling giver Opløsning. Over denne d staaer et halbrundt Tegn med en Punctum under, som kaldes Roe- eller Final-Tegnet; naar dette Roe-Tegn findes over eller under en Node, bemærker det, at Enden eller Finalen skal være der; men det bemærker og ofte et Udholdes Tegn, at man paa den Node udholder efter Behag, uden nogen Tact eller Node-Tid. Ligesaa over en Pause, som da kaldes Pause Generalis. Derpå følger det sidste og store Repetitions-Tegn, som udi den 8de Tact blev forklaret; Forstaaelsen er luns, at sidste Repetitions-Tegn har en Sværstrøg over og under sig, hvilke Strøger udviiser, at denne er den sidste Repetition.

Det Tegn som allersidst efter dette Stykke viiser sig, kaldes Slutnings-Tegnet. Naar der ingen Tjentagelser eller Repetitions-Tegn behøves, da bruges dette Tegn til Slutning i Musicalier og Melodier, hvorved denne korte Menuetts lange Forklaring endes.

Saaledes er de i Noderne meest forekommende Signatur-Figurer og Repetitions-Tegn ved en simpel Menuet gjort forstaaelig for Begyndere. Endnu er der en liden Couriesitet ved dette Node-Stykke, som vil giøre dens Tacter og Indretning saa meget meere opmærksom: Menuetten indeholder Primo & Secundo til 2de Violiner, Flauter, Hoboer &c.; Vil man transponere den i C Dur, lyder den og gandske behagelig med 2de Clarinetter.

Men hvorledes saadanne 2de Instrumenter accompagnerer hverandre efter et og det samme Stykkes Noder, saa at det harmonerer, behager mine gunstige Læsere at indfinde. Forklaringen eller Clavisen har jeg paa sit Sted anført, paa det en Brauter som mindst veed, først skal læse Proven, før han finder og dommer om Indholden.

Den ottende Afhandling.

Hvorledes Dur og Mol kiendes, fortegnes og forholder sig i Tonernes Omgang med hverandre i den enharmoniske Scale.

Den Musicaliske Scala bestaaer af 12 Tone-Grader, hvilket allerede i det Foregaaende i Korthed er afhandlet. Disse Tone-Grader bliver efter den enharmoniske eller diatoniske Scala fordoblet til 24 Modi, nemlig: 12 Dur- og 12 Moll-Toner. En Melodie eller et Stykke maa være composeret til hvad Instrument, og af hvad Character det være vil, saa maa Fundament-Tonen i 1ste Discant- eller i Bass-Partiet resolve sig og ende i een af de 24 Modi. Man spørger da: Hvorledes skal Begyndere kunde begribe og paa den simpleste Maade lære at skionne hvad Tone et Stykke er af? Den første og eenfoldigste Maade, som endog de fleeste hjælper sig frem med, er, at de efterseer hvad Finalen kaldes, eller hvor Endelse-Tonen findes.

Man seer Finalen efter i 1ste Discant eller Bass-Stemmen, men ikke i Mellem-Partierne, det Navn, som da den rette Final-Tone-Node har, det samme Navn tilkommer den Modi eller Tone som Stykket er af, Exempel: Den forklarede Menuet i forrige Afhandling ender i d. Deraf sluttes, at Stykket er af d rigtig nok; Men nu bliver Spørgsmaalet videre: Om det er D Dur eller D Moll? Til dette at vinde og besvare, maa man forstaae sig en Tabel, som kan gives paa adskillige Maader, hvoraf man kan kiende Forskiellen i Dur og Moll, samt hvad Toner der er nærmest i Forvantning eller hverandre meest liggende i Fortegnelsen. Vel kan man ved Øvelsen i Tone-Forandringer nogenlunde af Finalen og Fortegnelsen sige hvad Tone et Stykke er af; men det er dog ganske usikkert, især naar der forekommer de Modi, som ikke er almindelige,

lia, og som ofte ikke efter Regulerne ere fortegnede. Til Behag for dem, som ikkun vil lære noget til sin Fornøjelse udi Musiquen, vil jeg paa denne simple Raade her fremsiile dem en Tabel over Dur og Moll i alle sine enharmoniske Toner.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
Dur.	C	G	D	A	E	H.	fis.	fis.	cis.	gis.	dis	B	F	C
Moll.	A	E	H	fis.	cis.	gis.	dis.	dis.	B.	F.	C	G	D	A

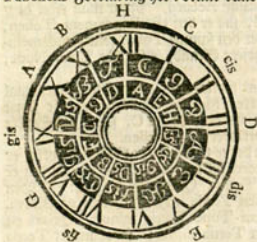
Tabellens Forklaring.

De over Tabellen staaende Takk, fra 1 til 12, udviiser de 12 Qvinter i Dur, saasog i Moll. En Quint strækker sig til 5te Tone; for Exempel: C D E F G eller A H C D E, og ligesaa i alle de følgende Qvinter er Fundament-Tonen og den 5te en Quint. Det 5 linnede Systema udviiser Fortegnelsen fra ingen Kreds eller b til de formeerede 6 Kredse, som er fis Dur og dis Moll. Disse 2de Grænse-Toner kan man betegne med Kreds eller b efter Behag: Thi ligesom naar man rejser fra Tødsland til Frankrig, bliver Udtalen paa Grændserne begge Sprog, saavel Tødsk som Fransk, saa forklares og bruger man og ved bemeldte begge Toner, som grændser imellem # og b begge Slags Fortegnelser. Derester følger b Tonerne fra fis Dur og dis Moll med 6 b Fortegnelse til ingen b eller #, som er C Dur og A Moll, hvilke var Begyndelse-Tonerne. Den øverste Rad med Bogstaver viiser de 12 Dur-Toners Navne i Finalen. Ligesaa viiser den underste Rad med Bogstaver de 12 Moll-Toners Navne i Endelsen eller Finalen, og begge Slags Final-Toners Navne staaer under den Systema-Fortegnelse, som de tilkommer

Nota. Den liden #, som viiser sig ved endel Dur og Moll, giver tilkiende, at de Slags Toner componeres der sielden udi; thi man har Forandringer nok i de andre brugelige Toner.

kommer efter Regulen at have, og hvorudi man læt kan tage sejl af Dur og Moll, naar man ikke havde Endelse Tonen at rette sig efter.

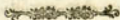
Ligesaa at forestille de 24 Modi saa tydelig som mueligt i deres 12 Quinters Omgang: Thi ligesom en Time-Vitser paa et Uhr gaaer fra 1, 2, 3 &c. til 12 rundt, og begynder igien hvor den ender, saaledes kan man med god Grund forestille sig de 12 Dur- og de 12 Moll-Toner i en cirkel-rund Omgang, hvilket i Overensstemmelse med Tabellens Forklaring her i denne runde Figur indeholdes.

Circul-Figurens Forklaring.

De uden om Figuren staaende Bogstaver er de 12 Tone-Grader, som den Musicalke Scala indeholder, der over de 12 Rommer Tall forestilles i en fuldkomnere Octav end den forrige, som viiser sig i den 1ste Afhandling med de første 7 Toner og Octaven. Disse samme Rommer Tall staaer imellem hver Quint, hvoraf de understaaende hoide Bogstaver er de 12 Dur- og de følgende de 12 Moll-Toners Navne, hvilket til behagelig Underretning for Begyndere, at skionne hvad Tone en Melodie er af efter den almindelige Læremaaade, her kan agtes for nok.

Den anden Maade at lære Dur og Moll, samt hvad Tone et Stykke er af, bliver ikke saa simpelt at fatte for Begyndere, isald man nøje skulle forklare sig af Intervalla

Signaturers Overeensstemmelse og Regul i det inderste Musicaliske Væsen; men endog paa denne Musicaliske Maade at forklare sig, agtes fornøden at oplyse følgende for de Lærende:

Den 1ste Tone, som er nederst og grovest, kaldes Fundament-Tonen, den 2den Secunda, 3die Tertia, 4de Qvarta, 5te Qvinta, 6te Sexta, 7de Septima, 8de Octava, 9de Nona.

Udi de enharmoniske 12 Dur- og 12 Moll-Toner er der en Samling af 4re Toner i hver Dur og Moll Modus, som kaldes en Musicalisk Accord. Naar man efter de 7 første Toner anseer enhver Tone i enhver Accord, saa er den 1ste Fundament-Tonen, dernæst Tertia, Qvinta og Octava; men Octaven er den samme Tone, som Fundament-Tonen, allene at den lyder i sin omgaaende højere Stand, eller 8de Tone-Node, hvilket tilføi er afhandlet.

Uf Tonernes Accorder maa man nu see at forklare det ommeldte Spørgsmaal udi Muliqven: Hvad Tone er den eller det Stykke, Melodie eller Concert af? Først efterseer man Final-Tonens Node; for Exempel: Er dens Ravn C, saa er det Stykke af C; hvilket tydelig nok i det foregaaende blev forklaret af Tabellen.

Hvorledes kiender man da uden Tabel, om det er C Dur eller C Moll Stykket er af? Her maa atter læres, at en Musicalisk Accord bestaaer alle Tider, naar den er fuldkommen vel-lydende, af Fundament-Tone, Tertia, Qvinta og Octava: 1) Den reene Dur-Accord bestaaer af Fundament-Tonen Tertia major, Qvinta og Octava. 2) Den reene Moll-Accord bestaaer af Fundament-Tone Tertia minor, Qvinta og Octava; Tertia major er højere i sin Lyd end som Tertia minor; Hvor meget Tertia major er højere i sin Lyd end som Tertia minor, læres i den Part i Muliqven, som handler om Tonemetrien.

Her agtes kun til fornøden Dplysning, at vise Forskellen imellem Dur og Moll, som bestaaer deri, at i alle Dur er der Tertia major, men i alle Moll er der Tertia minor; for resten er Quinta og Octava de samme i begge Tilfælde.

Man kiender altsaa Dur og Moll fra hverandre paa Tertian, iſdet man gaaer op ad, og tæller Final-Tonens Node C, som i forbemeldte Exempel blev tagen til Fundament, for een og den første paa Systema, dernæst er d den 2den Node, som kaldes Secunda, derefter er e den 3die Node, som kaldes Tertia; men her maa man efterſee, om der paa Systema findes, at det er den store eller liden Terts; man maa erindre, at der er 12 Toner i den Musicaliske Scala. Efter denne at regne, bliver den 5te Tone fra Fundament-Tonen, (denne iberegne) Tertia major eller den store 3die Tone til Fundament-Tonen, og den 4de Tone i samme Tilfælde bliver Tertia minor.

Efter denne Grade-Beregning tæller man da ſaaledes op ad: c er 1, cis 2, d 3, dis 4, e er 5, og e er Tertien til c; ſaaledes forſtaaes: at c er Begyndelsen til Accorden i C Dur. Deraf kiendes for ret, at det Exempel om Final-Tonen c, er af C Dur; NB. derſom e ikke er fornødret til dis ved et b i Fortegnelsen; thi i ſaa Fald bliver vor Beregning ſaaledes: c er 1, cis 2, d 3, dis 4, og da bliver e dis, formedelſt det foretegnede b for e paa Systema; men dis er den 4de Grad, og bliver Tertia minor til Fundament-Tonen c; Saa forſtaaes: at c dis er Begyndelsen til Accorden i C Moll, og Stykket maatte da efter denne Beregning være af C Moll.

Den i forrige Afhandling anførte og bag fra ſecunderende Menuet, kan endnu her udi være til videre Dplysning; for Exempel: Den ender i d, denne Final: d er 1, dis 2, e 3, f 4, fis 5, og fis er Tertia major til d, derfor er Menuetten af D Dur; men var der ikke et Kryds i Fortegnelsen for f, som ophøjer denne Tone-Grad til fis, hvorefter den bliver Tertia major, som hører til Dur Accorden, ſaa blev f, som efter de 7 Toners Beregning er Tertien til d, ifkuns den 4de Tone-Grad efter den Musicali-

ste Scala, og altsaa kan f ikke uden ved Kryds Dphøjelsen blive til meere end Tentia minor til d; Menuetten maatte da være af D Moll. Det bliver altsaa fornødent i alle Tilfælde, først at see foran paa Systema efter Clavisen, om der staaer tegnet Kryds eller b, paa det at Noderne der efter kan faae sit rette Navn i alle forekommende Modi og Tone-Forandringer.

Nu spørges, om Begyndere udi Tone-Forandringerne af disse faa Exempler kan begribe og forklare sig i det Spørgsmaal: Hvad Tone, Moll eller Dur er Stykket af? At fremføre flere Exempler og videre udførligere Forklaringer over Dur og Moll, vilde maaskee blive Læsere meere til Nødsommelighed, og mindre til Behag og Recommendation. Begyndere kommer bedre til Kiendelsen og Beregningen ved Sporet af denne korte Afhandling, og en grundig Informators videre Dplysninger, Exempler og mundtlige Forklaringer, end ved lange overdrevne Orationer.

Hvorledes ellers den diatoniske Dur-Scala i alle Tilfælde baade er opstigende og nedstigende, vilser dette C Dur Exempel: C D E F G A H c; men den diatoniske Moll-Scala ansees opstigende; for Exempel: I D Moll: D E F G A H c is d, og nedstigende saaledes: d c B A G F E D; derefter forholder man Gangen i den stigende og faldende i alle andre Dur- og Moll-Exempler.

Tillæg.

Tillæg.

Førend at man begynder en Melodie efter Noder, er det en nødvendig Regul og Forsigtighed, at man efterseer Begyndelsen og Enden, og deraf observerer: 1) Melodiens Navn eller Caracteer. 2) Clavisen. 3) Kryds og b Fortegnelsen med Final-Tonen. 4) Tacten.

Men omiendfkiønt Tacten giver os Deelene tilkiende af de Takt og Tegn, som viiser sig altid i Begyndelsen paa Systema af et Stykke, hvorefter man indretter sin Gang, saa har man dog fornemmelig Stykkets Navn og Caracteer at give Agt paa, hvorledes Musiquen bør udføres, nemlig: langsom, maadelig eller hastig, traurig, alvorlig, stolt, venlig, medlidende, elskværdig, muntert, frydefuldt, overdreven o. s. v.: For Exempel: Et Stykke, eller udi en Node-Stemme viser en hastig Tact sig i Fortegnelsen, men over Melodien staaer en alvorlig langsom Caracteer, saasom: Largo, Grave, eller Affectuosso, Aria &c. da ville Stykket blive gandske uordentlig, isald man ikke inddeelede Spillemaaden og Gangen efter Caracteren.

Vores Formænd har altsaa for det meeste antaget det Italienske Sprogs Node-Characterer, som brugeligst blandt de Musicaliske adskillige Nationer; thi ellers maatte en Musicus tillige lære noget af alle Slags Sprog, ifald hver Nationens Componister (som nogle har begyndt) vilde bruge sit Lands Sprog i Noderne. Det er derfor rimeligst, at man bliver ved det Italienske, og de iblandt Musici forstaaelig antagne Musicaliske Characterer; hvilke den eene saaledes lærer af den anden ved Information og Dvælse i Noderne, at man, uden at være Sprogmester tillige, nogenlunde veed hvad de bemærker udi Musiqven.

Jeg har ofte søgt efter at kunde bekomme en regelmæssig Oversættelse af de fleeste brugelige Italienske Navne, og saadanne ubekjendte Sprogs Characterer og Drd, som forefalder i det Musicaliske Studium, men forgæves. Saaledes, som jeg da har lært og forespurgt mig om en og anden Character, Drd og Navne, som hidtil bruges udi Musiqven, vil jeg meddeele Begyndere udi vores Sprog at forstaae, som Musicus. De Drd, som ikke i følgende Characterer findes, eller som herefter af den nyere og foranderlige Verden maatte indfinde sig, behøge de at blive bedre underrettet om af sprogkyndige Informatoriser.

De udi Musiqven meest brugelige Navne og Characterer.

- A**dagio betyder en meget langsom Tact.
 Afecto: venlig eller medlidende; dog en langsom Tact.
 Afectuoso: langsom, skarp, og paa det utrøffeligste.
 Affelige: paa en betydelig, bedrøvet og traurig Maade.
 Agusto: strikke og efter Mæturen.
 Augusto Tempo: en god accorat, dog ikke for hastig Tact.
 Allebreve: en Mensur af 2de halve Tacter, meget hastig.
 Allegro: frydefuldt, lystig, gesvindt og modig.
 Allegreto: lidet munter; dog angememt og lystig.
 Amorosa: elskovrdig, og af en langsom Tact.
 Andante: gaaende Trin for Trin.
 Animoso: frisk, men ikke for gesvindt.
 Aria er af en langsom Tact, og bruges meest til Vocal.
 Arioso eller Anite er en Tact i Revitatio.
 Cantater ere Synae-Stykker.
 Cantible er synaeligt.
 Galierede ere gesvindte Stykker i Musicalier.
 Gratiofo er givende og en maadelig Tact.
 Grave heeder i Musiqven sindig.
 Largo er en langsom eller alvorlig Tact.
 Moderato betyder: ikke for hastig; — meer langsom end gesvindt.

Mezzo: traurig.
 Mezzo: middelmaadig.
 Dolce: det indfalder behageligt.
 Dacapo: at der skal begyndes fra først af.
 Dacapo all Signo: der begyndes fra Tegnet.
 Piano er sagte. Crescendo: tiltagende. Forto: stærkt.
 Pianissimo: meget sagte. Fortissimo: meget stærkt.
 Tutti: alle Stemmer lader sig høre.
 Solo: een lader sig høre, og Bassen accompagnerer.
 Presto: hastig. Prestissimo: meget hastig eller gesvindt.
 Poco presto: noget gesvindt.
 Presto Assai: meer hastig.

Final. Slutning eller Ende.

Regi.

Register

over

Den første Proves Indhold.

1) De spillende Instrumenter.

Om Informationen i Almindelighed paa de Musicaliske Instrumenter	p. 7
• Claverets første Noder, og det Slags Instrumenters Application	10
• Violinen og dens første Noder, Application o. s. v.	19
• Alt-Violens første Application	27
• Bass-Violon eller Violoncellens Application	29
• Citarens Application ved Tabulatur eller Noder	32

2) De blæsende Instrumenter.

Om Flauto-Traverso og dens første Noder med høsfølgende Taff-Tabel	p. 40
• Hoboens første Noder og Tabel	45
• Clarinettens første Noder og Tabel	48
• Zinken, ditto	53
• Dulcianen eller Fagotto, dens første Noder og Application	56
• Valthorn at blæse efter Noder	61
• Trompetten, ditto	65

3) De otte tilhørende korte Afhandlinger.

1) Hvorledes de 12 Toner med Noder forestilles paa Systema	p. 72
2) Clavis-Fortegnelsen, hvorefter Noderne kaldes	74
3) Hielp-Teegnene, Kreds, b og Quadratus Opbejelse og Borneedrelse	76

4) Tactens

Register

4) Taalens Fortegnelse, som indeeeler Tonernes Tid	p. 75
5) Tonernes Tid, som ved Noderne gives tilkiende	81
6) At pausere eller ophore en vis afdeelt Tid	83
7) Om Repetitions-Tegnene og nogle andre brugelige Signaturer	85
8) Hvorledes Dur og Moll kiendes af Fortegnelsen og Finalen	91
Tillæg. Nødvendige Jagttagelser ved en Melodies Begyndelse	97
De udi Musiquen meest brugelige Ord og Characterer	99

- 4) Tegenwoordig, ten tijde van de
- 5) Tegenwoordig, ten tijde van de
- 6) Tegenwoordig, ten tijde van de
- 7) Tegenwoordig, ten tijde van de
- 8) Tegenwoordig, ten tijde van de
- 9) Tegenwoordig, ten tijde van de
- 10) Tegenwoordig, ten tijde van de
- 11) Tegenwoordig, ten tijde van de
- 12) Tegenwoordig, ten tijde van de
- 13) Tegenwoordig, ten tijde van de
- 14) Tegenwoordig, ten tijde van de
- 15) Tegenwoordig, ten tijde van de
- 16) Tegenwoordig, ten tijde van de
- 17) Tegenwoordig, ten tijde van de
- 18) Tegenwoordig, ten tijde van de
- 19) Tegenwoordig, ten tijde van de
- 20) Tegenwoordig, ten tijde van de

